МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0353-мк-з
спеціальності 035 «Філологія»
освітньої програми «Переклад та міжкультурні комунікації»
спеціалізації 035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська»

_____ К.В. Липський
Керівник _____доц. І.Г. Ліпкевич

Рецензент _____доц. І.Л. Мацегора

Запоріжжя 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *філологічний*
Кафедра *слов'янської філології*
Освітній рівень *магістр*
Спеціальність *035 «Філологія»*
Спеціалізація *035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська»*
Освітня програма *«Переклад та міжкультурні комунікації»*

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
Завідувач кафедри
слов'янської філології
Павленко І.Я.

_____
"___" _____20__року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
Липського Костянтина Валентиновича

1. Тема роботи: *Термінологія сфери шкільної освіти в українській та польській мовах: порівняльний аналіз*

керівник роботи – *к.філол.н., доц. Ліпкевич І.Г.*
затверджені наказом ЗНУ від "26" лютого 2024 року № 341-с

2. Термін подання студентом роботи *12.11.2024 р.*

3. Вихідні дані до роботи: *словники української та польської шкільної термінології, тлумачні та етимологічні словники, монографії та статті, присвячені аналізованій проблемі.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Наукові підходи до вивчення термінологічних систем у сучасному мовознавстві.
2.Семантичні та етимологічні властивості термінів у системі шкільної освіти України та Польщі.
3. Семантичні відмінності між термінами, що використовуються в освітніх системах обох країн.
4. Порівняння термінології шкільної освіти України та Польщі для виявлення подібних та відмінних рис.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	*Ліпкевич І.Г., доцент*	10.05.2024	10.05.2024
2	*Ліпкевич І.Г., доцент*	10.08.2024	10.08.2024
Вступ, висновки	*Ліпкевич І.Г., доцент*	10.10.2024	10.10.2024

7. Дата видачі завдання *10.05.2024р.*

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів написання кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	*Збір та систематизація матеріалу*	*Травень-червень 2024 р.*	
2	*Аналіз науково-критичної літератури з обраної проблеми*	*Липень 2024 р.*	
3	*Вступ*	*Серпень 2024 р.*	
4	*Розділ 1. Проблеми дослідження термінології в українському та польському мовознавстві*	*Вересень 2024 р.*	
5	*Розділ 2. Семантико-етимологічні властивості української та польської лексики, пов'язаної зі сферою шкільної освіти*	*Жовтень 2024 р.*	
6	*Висновки*	*Листопад 2024 р.*	
7	*Оформлення роботи*	*Листопад 2024 р.*	
8	*Захист роботи*	*Грудень 2024 р.*	

Студент _____ **Липський К.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Ліпкевич І. Г.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено.

Нормоконтролер _____ Мацегора І.Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Текст кваліфікаційної роботи магістра 71 сторінка, 45 джерел.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ – сучасна термінологія у сфері шкільної освіти.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ – семантичні та етимологічні ознаки української та польської лексики, що має відношення до сфери шкільної освіти.

МЕТА РОБОТИ – семантико-етимологічний аналіз української та польської лексики, пов'язаної зі сферою шкільної освіти. Під час написання роботи виконано такі **ЗАВДАННЯ:**

1) досліджено наукові підходи до вивчення термінологічних систем у сучасному мовознавстві;

2) проаналізовано семантичні та етимологічні властивості термінів у системі шкільної освіти України та Польщі;

3) визначено семантичні відмінності між термінами, що використовуються в освітніх системах обох країн;

4)порівняно термінологію шкільної освіти України та Польщі для виявлення подібних та відмінних рис.

Дослідження велося із застосуванням описового **методу**, що передбачає лінгвістичне спостереження, узагальнення та класифікацію матеріалу.

АКТУАЛЬНІСТЬ роботи зумовлена необхідністю систематизувати та порівняти термінологію української та польської шкільної освіти для забезпечення більш ефективної міжкультурної взаємодії в цій сфері.

НАУКОВА НОВИЗНА дослідження полягає у тому, що вперше проводиться порівняльний аналіз термінології шкільної освіти України та Польщі.

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ: матеріали роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях семантично-етимологічного аналізу термінології шкільної освіти в українській та польській мовах, а також у практиці викладання української чи польської мов.

СТРУКТУРА РОБОТИ: дослідження складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків та списку використаної літератури.

ТЕРМІНОЛОГІЯ, ТЕРМІНОСИСТЕМА, ТЕРМІН, СЕМАНТИКА, ЕТИМОЛОГІЯ ТЕРМІНІВ, СЕМАНТИКО-ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ, ТЕРМІНОЛОГІЯ ШКІЛЬНИЦТВА, ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА, ПРОФЕСІОНАЛІЗМИ

ABSTRACT

The text of the master's thesis is 71 pages, 45 sources.

THE OBJECT OF STUDY – modern terminology in the field of school education.

THE SUBJECT OF STUDY – semantic and etymological signs of Ukrainian and Polish vocabulary related to the field of school education.

THE PURPOSE OF THE WORK: a semantic and etymological analysis of Ukrainian and Polish vocabulary related to the field of school education. During the writing of the work, the following **TASKS** are expected to be performed:

1) researched scientific approaches to the study of terminological systems in modern linguistics;

2) were analyzed the semantic and etymological properties of terms in the school education system of Ukraine and Poland;

3) determined the semantic differences between the terms used in the educational systems of both countries;

4) compared the terminology of school education in Ukraine and Poland to identify similar and different features.

THE SCIENTIFIC NOVELTY: the study is that for the first time a comparative analysis of the terminology of school education in Ukraine and Poland is being conducted.

RESEARCH METHODS – comparative, semantic analysis, description

FIELD OF APPLICATION: the materials of the work can be used in further studies of the semantic-etymological analysis of school educational terminology in Ukrainian and Polish languages, as well as in the practice of teaching Ukrainian or Polish languages.

STRUCTURE OF THE WORK: the study consists of an introduction, two chapters with subsections, conclusions and a list of used literature.

TERMINOLOGY, TERMINOLOGY SYSTEM, TERM, SEMANTICS, ETYMOLOGY OF TERMS, SEMANTIC-ETYMOLOGY ANALYSIS, SCHOOL TERMINOLOGY, FOREIGN LANGUAGE VOCABULARY, PROFESSIONAL WORDS

ЗМІСТ

ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ПОЛЬСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ…….5
1.1. Термінологія, як частина словникового запасу мови……...5
1.2. Стан дослідження професійної лексики українськими та польськими мовознавцями……14
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИКО-ЕТИМОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ ЛЕКСИКИ, ПОВ'ЯЗАНОЇ ЗІ СФЕРОЮ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ……..23
2.1. Українсько-польські лексичні відповідники в складі тематичних груп термінології шкільництва…….23
2.2. Лексика, утворена на спільнослов'янському мовному ґрунті……...38
2.3. Іншомовна лексика у складі професіоналізмів сфери шкільної освіти…….....42
2.4. Терміни власне польського походження……..51
ВИСНОВКИ..... 62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ,,……60
ДОДАТОК……,…….....68

ВСТУП

Сучасні процеси глобалізації та міжнародної інтеграції впливають на всі сфери суспільного життя, зокрема й на систему освіти. В умовах зростаючої співпраці між Україною та Польщею, виникає потреба в глибшому дослідженні мовних аспектів освітніх процесів обох країн, зокрема їх термінологічних систем. Важливу роль у формуванні освітніх стратегій та наукових підходів відіграє вивчення та порівняння термінів, що використовуються в різних освітніх системах, особливо в шкільній освіті, де термінологія відображає культурні та методологічні відмінності.

Одним із ключових факторів, що посилив актуальність цього дослідження, є збільшення кількості українських дітей, які через соціально-політичні обставини, зокрема повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, вимушені здобувати освіту в Польщі. Це створює умови для обміну освітнім досвідом та порівняння систем освіти двох країн. Однією з проблем, що виникає в цьому контексті, є адаптація термінів шкільної освіти, адже термінологія є важливим інструментом для комунікації в навчальному середовищі.

Дослідження термінології як польської, так і української шкільної освіти є важливим для створення умов для ефективної взаємодії в освітньому просторі. Низка науковців присвятила свої праці дослідженню термінологічних систем різних галузей, проте порівняльне дослідження саме термінології шкільної освіти залишається недостатньо вивченим.

Актуальність даної роботи зумовлена необхідністю систематизувати та порівняти термінологію української та польської шкільної освіти для забезпечення більш ефективної міжкультурної взаємодії в цій сфері.

Об’єкт дослідження – сучасна термінологія у сфері шкільної освіти.

Предмет дослідження – семантичні та етимологічні ознаки української та польської лексики, що має відношення до сфери шкільної освіти.

Мета дослідження – семантико-етимологічний аналіз української та польської лексики, пов'язаної зі сферою шкільної освіти.

Для досягнення мети було визначено такі **завдання**:

1. Дослідити наукові підходи до вивчення термінологічних систем у сучасному мовознавстві.

2. Проаналізувати семантичні та етимологічні властивості термінів у системі шкільної освіти України та Польщі.

3. Визначити семантичні відмінності між термінами, що використовуються в освітніх системах обох країн.

4. Порівняти термінологію шкільної освіти України та Польщі для виявлення подібних та відмінних рис.

Методи дослідження: основним методом є компаративний аналіз, за допомогою якого здійснюється порівняння термінологічних систем України та Польщі. Використовуються також методи семантичного аналізу для вивчення значень термінів і метод дескрипції для опису їх функціонування.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше проводиться порівняльний аналіз термінології шкільної освіти України та Польщі.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання результатів дослідження для створення словників шкільної термінології, а також для розробки методичних рекомендацій з адаптації українських учнів до польської системи освіти.

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ПОЛЬСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1. Термінологія як частина словникового запасу мови

Термінологія є спеціалізованою частиною словникового запасу мови, яка складається з термінів - слів або словосполучень, що використовуються для позначення понять у певній галузі знань чи професійній сфері. Термін відрізняється від загальновживаної лексики своєю точністю, однозначністю та відсутністю емоційного забарвлення. Основною метою термінів є передача наукових, технічних або інших спеціальних знань.

У мовній системі термінологія відіграє важливу роль, оскільки забезпечує точність і зрозумілість професійної комунікації, сприяє ефективному обміну інформацією між фахівцями та підтримує науковий і технічний прогрес. Терміни виконують номінативну функцію, називаючи нові об'єкти, явища чи процеси, що виникають у результаті розвитку знань. Таким чином, термінологія є невід'ємною частиною будь-якої наукової та професійної діяльності, формуючи мовне середовище для конкретних сфер знань [12, с. 78].

Термінологія також взаємодіє з іншими пластами лексики, впливаючи на розвиток мови в цілому. Вона піддається певній стандартизації для забезпечення уніфікованого вживання термінів у міжнародних наукових та професійних колах, що робить її важливим інструментом глобальної комунікації та інтеграції знань.

Термінологія відрізняється від загальновживаної лексики низкою специфічних ознак. Перш за все, терміни мають вузькоспеціалізоване значення і використовуються в межах конкретної галузі знань або професії. На відміну від загальновживаних слів, які можуть мати кілька значень залежно від контексту, терміни повинні бути однозначними, тобто їх зміст чітко визначений і не викликає подвійного тлумачення.

Ще однією важливою ознакою термінології є її точність. Термін не допускає варіативності тлумачення і забезпечує чітке передання наукової або

технічної інформації, що особливо важливо в комунікації між фахівцями. Тоді як загальновживана лексика часто може мати образне або емоційне забарвлення, терміни позбавлені емоційності, що підкреслює їх прагматичну функцію [21, с. 47].

Термінологія також характеризується системністю, оскільки терміни в кожній галузі знань утворюють систему, де кожен термін має своє місце і взаємодіє з іншими термінами. У загальновживаній лексиці такої системності зазвичай немає. Крім того, терміни підлягають стандартизації, тобто їх значення і вживання регулюються офіційними нормами або науковими рекомендаціями, що робить їх більш стабільними і сталими порівняно з загальновживаними словами, які швидше змінюються і адаптуються до мовних тенденцій.

Таким чином, термінологія вирізняється точністю, однозначністю, системністю та відсутністю емоційного забарвлення, що робить її важливим інструментом для фахової комунікації та розвитку знань у різних сферах.

У Словнику української мови (1970–1980 рр.) подано таке визначення термінології: «Термінологія – сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів даної мови» [29, с. 88, т. 10]. Л. О. Симоненко пропонує таке визначення: «Сукупність спеціальних найменувань різних галузей науки, техніки та мистецтва, які вживаються у сфері професійного спілкування та втілюють результати теоретико-пізнавальної діяльності людини, становлять термінологію» [27, с. 3]. У свою чергу термінознавець Н. В. Нікуліна зауважує, що поняття «термінологія» можна розглядати як у вузькому, так і в широкому розумінні. На думку дослідниці, у сучасному мовознавстві термінологією називають, по-перше, науку про терміни, по-друге, накопичений і використовуваний нацією протягом її пізнавально-інтелектуального розвитку термінофонд (українська термінологія), по-третє, окрему групу слів термінів (галузева або фахова термінологія). Поняття «українська термінологія» із загальнолінгвістичного погляду позначає певну групу слів у мові; із лексикологічного – шар спеціальної лексики в загальному

лексичному складі мови, що за певними ознаками протистоїть іншим шарам лексики. Галузевою ж термінологією є така, що її використовують у певній галузі знання та діяльності [22, с. 48].

Власне в нашому магістерському дослідженні аналізована лексика шкільництва визначається нами як галузева термінологія.

Термінологія, як спеціалізована частина лексики, класифікується за галузями знань залежно від того, в яких сферах застосовуються терміни. Кожна галузь науки, техніки, медицини або інших напрямків діяльності формує свою унікальну термінологічну систему, яка відображає специфіку понять, процесів і явищ цієї сфери.

Однією з основних класифікацій є наукова термінологія, яка використовується в точних і природничих науках, таких як фізика, хімія, біологія, математика. Ці терміни позначають специфічні поняття, закони та явища, які виникають у межах наукових дисциплін. Вони важливі для побудови теоретичних знань і застосування наукових методів [24, с. 112].

Технічна термінологія охоплює терміни, що описують технічні процеси, інструменти, пристрої, а також матеріали, використовувані в інженерії, машинобудуванні, електроніці, будівництві та інших технічних галузях. Ця термінологія допомагає точно описати технічні аспекти виробництва та забезпечує ефективну комунікацію серед інженерів і технічних фахівців.

Не менш важливою є медична термінологія, яка включає слова та словосполучення, пов’язані з анатомією, патологією, терапією, діагностикою та іншими аспектами охорони здоров'я. Медичні терміни відображають складну систему знань про людське тіло та процеси лікування, і відіграють вирішальну роль у спілкуванні між медичними працівниками, а також між лікарями та пацієнтами.

Економічна та фінансова термінологія використовується в економічній теорії, фінансовому аналізі, бухгалтерії та банківській справі. Вона включає терміни для позначення економічних моделей, інструментів, ринків і фінансових операцій. Ця термінологія допомагає описувати економічні процеси

і є необхідною для забезпечення взаєморозуміння серед фахівців, які працюють у фінансовій сфері [32, с. 81].

Ще однією важливою категорією є юридична термінологія, що застосовується в правових системах для визначення юридичних норм, законодавчих актів, процесуальних дій і правових понять. Вона забезпечує точність і однозначність у тлумаченні законодавства та регулюванні правовідносин.

Крім того, існує соціально-гуманітарна термінологія, яка охоплює терміни, що використовуються в таких сферах, як філософія, соціологія, педагогіка, психологія та історія. Ця термінологія описує складні соціальні, культурні, освітні та психологічні явища, сприяючи аналізу й інтерпретації різних аспектів людського життя і суспільства.

Таким чином, класифікація термінології за галузями знань відображає специфіку кожної сфери діяльності, надаючи можливість чіткого і точного спілкування між фахівцями та сприяючи розвитку науки і практики в конкретних галузях [34, с. 32].

Терміни мають низку структурних особливостей, які відрізняють їх від загальновживаної лексики. Ці особливості стосуються як морфологічної, так і синтаксичної будови термінів. Морфологічно терміни можуть бути як простими (утвореними з одного слова), так і складними (складені з кількох компонентів).

Морфологічні особливості термінів включають використання спеціальних префіксів і суфіксів, які надають словам наукового або технічного характеру. Часто зустрічаються запозичені елементи з латинської або грецької мов, особливо в медичній, технічній та науковій термінології. Наприклад, у медицині широко використовуються префікси «анти-», «гіпер-», «гіпо-» (антибіотик, гіпертонія, гіпоглікемія), що відображають специфічні медичні поняття.

Також терміни можуть бути утворені шляхом словоскладання, тобто поєднання двох або більше слів. Наприклад, у технічній термінології часто зустрічаються складні слова на кшталт «електронно-променевий» або

«високочастотний», які точно визначають певні технологічні процеси або характеристики. Морфологічна структура термінів часто відрізняється від звичайної лексики саме своєю довжиною та складністю, адже кожен компонент терміну несе важливе смислове навантаження [21, с. 79].

Що стосується синтаксичних особливостей, терміни можуть бути не тільки одиничними словами, але й словосполученнями. Часто зустрічаються дво- або трислівні терміни, де кожен елемент словосполучення уточнює або конкретизує основне поняття. Наприклад, у юридичній термінології поширені такі терміни, як «цивільно-правовий договір» або «виконавче провадження». Синтаксична структура термінів зазвичай досить стійка, оскільки зміна порядку слів або їх форм може призвести до втрати точності і змінити сенс поняття.

Таким чином, структурні особливості термінів полягають у їхній морфологічній складності, багатокомпонентності, використанні спеціалізованих префіксів і суфіксів, а також стійкій синтаксичній будові. Ці особливості забезпечують точність і чіткість у передачі спеціалізованої інформації, що є важливим для наукової, технічної, медичної та інших професійних сфер [24, с. 120].

Термінологічна лексика займає особливе місце в мовній системі, оскільки вона є невід'ємною частиною спеціалізованих професійних і наукових сфер. Водночас вона активно взаємодіє з іншими пластами лексики, впливаючи на загальновживану лексику та збагачуючи її новими словами й поняттями.

Термінологія формується для того, щоб забезпечити точність у комунікації між фахівцями певних галузей знань. Кожен термін є носієм чіткого, однозначного значення, яке пояснює конкретне явище, процес або об'єкт у межах визначеної сфери діяльності. Наприклад, у медицині, техніці чи праві використання специфічних термінів дозволяє мінімізувати можливі неточності та двозначність під час передачі інформації. Це надає термінології важливого значення в спеціалізованих контекстах.

Попри це, термінологічна лексика не є ізольованою від загального словникового запасу мови. Вона взаємодіє з ним у кількох важливих аспектах.

По-перше, деякі терміни можуть переходити із вузькоспеціалізованого вжитку в загальновживану мову, збагачуючи її новими словами або поняттями. Наприклад, терміни з таких галузей, як інформаційні технології або медицина (наприклад, "інтернет", "вакцинація"), стали загальновживаними і зрозумілими для широкого кола людей, незважаючи на те, що їхнє початкове значення було вузькоспеціалізованим.

По-друге, загальновживані слова можуть стати термінами в певних контекстах, набуваючи спеціального значення. Це явище називають термінологізацією. Наприклад, слово «ключ», яке в повсякденній мові означає інструмент для відкриття замків, у комп'ютерній термінології означає частину шифру для захисту даних.

Крім того, варто зазначити, що термінологія часто запозичує слова з інших мов, особливо у сферах науки, техніки та медицини, що збагачує мовну систему новими міжнародними словами. Такі запозичення допомагають інтегрувати до національної мови нові концепції та технології, що виникають у світі [32, с. 132].

Таким чином, термінологічна лексика займає важливе місце у мовній системі, одночасно виконуючи роль точного інструмента для передачі спеціалізованих знань та взаємодіючи з іншими пластами лексики. Вона збагачує мову, сприяє її розвитку, забезпечуючи ефективну комунікацію як у професійних колах, так і в ширших соціальних контекстах.

Термінологія виконує кілька важливих функцій у мові, серед яких найбільш значущими є комунікативна, когнітивна та номінативна функції. Кожна з цих функцій має своє специфічне значення та роль у системі термінів, забезпечуючи точність і чіткість у передачі знань та інформації.

Комунікативна функція термінології полягає в забезпеченні ефективної комунікації між фахівцями різних галузей знань. Термінологічні одиниці дозволяють швидко і точно обмінюватися інформацією, оскільки вони містять чітко визначене значення, яке зрозуміле для людей, що працюють у відповідній сфері. Наприклад, у медичній практиці лікарі використовують специфічні

терміни для опису хвороб, процедур та ліків. Це не тільки полегшує спілкування між професіоналами, а й запобігає виникненню непорозумінь. Таким чином, комунікативна функція термінології сприяє більш ефективній колективній роботі, розвитку досліджень та наукових обговорень.

Когнітивна функція термінології охоплює процеси формування та структурування знань у свідомості людини. Термінологія допомагає узагальнити й систематизувати інформацію, що стосується певної галузі, що, у свою чергу, сприяє розвитку концептуального мислення. Вона дозволяє не тільки називати конкретні поняття, а й усвідомлювати їхнє місце в загальному контексті науки чи професійної діяльності. Наприклад, вивчення термінології екології допомагає зрозуміти складні екологічні процеси та взаємозв'язки в природі, що, в свою чергу, сприяє формуванню екологічної свідомості [34, с. 113].

Номінативна функція термінології виявляється в здатності термінів називати нові об'єкти, процеси або явища. Ця функція є особливо важливою у сферах, що швидко розвиваються, таких як наука і технології, де з'являються нові концепції та інновації. Номінативна функція забезпечує точність і однозначність у визначенні нових термінів, що виникають у процесі розвитку знань. Наприклад, терміни, такі як "штучний інтелект" або "геномна терапія", вказують на нові напрямки в науці та техніці, дозволяючи фахівцям чітко обговорювати ці концепції та їхнє застосування.

Отже, термінологія в мові виконує комунікативну, когнітивну та номінативну функції, які взаємопов'язані та взаємодоповнюють одна одну. Ці функції сприяють розвитку наукового знання, полегшують професійну діяльність та сприяють обміну інформацією в суспільстві, забезпечуючи тим самим стабільний розвиток мовної системи в цілому [12, с. 98].

Формування та розвиток термінологічних систем у різних мовах - це складний і динамічний процес, який безпосередньо пов'язаний з еволюцією знань та змінами в суспільстві. Термінологічні системи виникають як необхідність для точного опису специфічних понять, явищ і процесів у рамках

певних галузей знань. Кожна мова має свої особливості, що впливають на формування термінів, їх структуру та використання, але загалом цей процес можна описати через кілька ключових аспектів.

По-перше, термінологічні системи часто з’являються у відповідь на потребу в нових знаннях і технологіях. З розвитком науки, технологій і промисловості постійно виникають нові поняття, які потребують назв. Наприклад, у медичних, технічних і наукових сферах терміни формуються на основі латини, греків або через запозичення з інших мов, відображаючи міжнародний характер знань. При цьому, національні терміни можуть отримувати різні значення або варіації в залежності від культурного контексту.

По-друге, розвиток термінологічних систем нерідко супроводжується процесом стандартизації. У багатьох країнах створюються комісії та організації, що займаються укладанням термінологічних словників, які сприяють уніфікації термінів. Це важливо не лише для полегшення спілкування між фахівцями, а й для інтеграції знань на міжнародному рівні. Наприклад, у наукових журналах часто використовуються стандартизовані терміни, що допомагає уникнути непорозумінь у спілкуванні між ученими з різних країн [21, с. 48].

Третім аспектом є вплив культурних і соціальних факторів на формування термінології. Термінологічні системи не існують у вакуумі; вони підлягають культурним традиціям і мовним звичаям конкретної спільноти. Наприклад, в українській термінології можуть використовуватися специфічні назви, які відображають історичні та соціокультурні особливості країни. Крім того, у разі політичних або економічних змін може спостерігатися активне запозичення термінів із мов сусідніх країн, що також впливає на розвиток термінологічних систем.

Четвертим аспектом є роль нових технологій та медіа у формуванні термінології. Сучасні інформаційні технології, зокрема Інтернет, значно прискорили процеси обміну знаннями та інформацією. Нові терміни швидко поширюються завдяки онлайн платформам, соціальним мережам і професійним форумам, що дозволяє швидше адаптувати нові поняття в мову. Це також

сприяє інтеграції термінології в ширшу мовну практику, де терміни, які раніше використовувалися тільки в професійних колах, стають загальновживаними.

Отже, формування та розвиток термінологічних систем у різних мовах є результатом багатьох взаємопов'язаних процесів, які охоплюють наукові, соціальні, культурні та технологічні аспекти. Цей процес дозволяє мові адаптуватися до змін у знаннях та комунікації, що робить термінологію важливим елементом розвитку мовної системи в цілому [24, с. 15].

Проблеми стандартизації та уніфікації термінів є актуальними в багатьох галузях знань і діяльності. Ці проблеми виникають через складність та динамічність розвитку термінології, а також через різноманіття мовних, культурних і професійних контекстів, у яких терміни використовуються.

Однією з основних проблем є відсутність єдиних стандартів для термінології в різних країнах і регіонах. Наприклад, у наукових і технічних сферах терміни можуть мати різні значення в залежності від контексту використання або національних традицій. Це може призводити до непорозумінь, коли фахівці з різних країн спілкуються або співпрацюють. Коли терміни не уніфіковані, це ускладнює спілкування та може призвести до помилок у наукових дослідженнях, інженерних розробках або медичній практиці [34, с. 117].

Ще однією серйозною проблемою є динаміка зміни термінології у зв'язку з розвитком науки і технологій. Нові терміни швидко вводяться в ужиток, проте процес їх стандартизації може відставати. Це особливо актуально в сферах, де швидко змінюються технології, наприклад, у комп'ютерних науках або медицині. В результаті фахівці можуть використовувати старі терміни або різні назви для одного й того ж явища, що ускладнює обмін інформацією.

Крім того, існує проблема запозичення термінів з інших мов. Часто терміни з однієї мови можуть не мати точних відповідників в іншій, що призводить до необхідності створювати нові терміни або адаптувати вже існуючі. У цьому контексті важливо зберігати культурну ідентичність мови,

адже бездумне запозичення може призвести до втрати національних термінів і понять.

Іншою суттєвою проблемою є те, що стандартизація термінів часто може стикатися з опором з боку фахівців, які вважають, що існуюча термінологія найкраще відображає їхній досвід і знання. Це може викликати суперечки щодо того, які терміни варто визнати стандартними, а які - ні. Внаслідок цього може виникнути ситуація, коли навіть в межах однієї галузі знань існують різні терміни для одного поняття, що лише ускладнює процес стандартизації [12, с. 114].

Зрештою, проблеми стандартизації та уніфікації термінів також стосуються питання навчання та підготовки кадрів. Якщо терміни не є уніфікованими, це може вплинути на якість освіти, адже студенти можуть отримувати знання, що не відповідають сучасним стандартам. Це може призвести до проблем у професійній діяльності в майбутньому.

У підсумку, проблеми стандартизації та уніфікації термінів є важливими викликами, які потребують уваги з боку наукових установ, професійних асоціацій та освітніх закладів. Вирішення цих проблем є необхідною умовою для забезпечення ефективного спілкування та обміну знаннями у різних сферах діяльності.

1.2. Стан дослідження професійної лексики українськими та польськими мовознавцями

Історичний аспект дослідження професійної лексики є важливим елементом у розумінні еволюції мови та розвитку суспільства. Вивчення професійної термінології в українській та польській мовах охоплює широкий спектр історичних етапів, які відображають зміни в суспільних, економічних та культурних умовах.

На початку XX століття термінологічні системи почали формуватися під впливом індустріалізації та розвитку нових професій. В Україні, зокрема, після

проголошення незалежності в 1991 році, спостерігалося активне поповнення професійної лексики новими термінами, що виникали внаслідок перехідного періоду та адаптації до європейських стандартів. Тоді ж стали з’являтися перші наукові дослідження, які стосувалися терміносистем в окремих сферах, таких як медицина, право, економіка, що свідчило про зростаючу потребу у стандартизації та уніфікації термінів.

Паралельно, у Польщі у цей же період спостерігався подібний процес. Відновлення незалежності та вступ країни до Європейського Союзу вимагали адаптації професійної термінології до міжнародних стандартів. Польські мовознавці почали активно працювати над дослідженням термінології, намагаючись систематизувати і унормувати нові терміни, що з'являлися у зв'язку з розвитком технологій та змінами в соціально-економічному житті [2, с. 117].

Значну роль у формуванні професійної лексики відіграли наукові конференції, публікації в наукових журналах, а також створення різноманітних термінологічних словників. Ці ресурси стали основою для подальших досліджень і обміну знаннями між фахівцями.

Протягом останніх десятиліть дослідження професійної лексики зазнали значних змін, пов'язаних із розвитком сучасних технологій та новими комунікаційними формами. Мовознавці почали акцентувати увагу на міждисциплінарних зв'язках, зокрема, на взаємодії професійної термінології з загальною лексикою, що створює нові можливості для вивчення і аналізу терміносистем [8, с. 13].

Таким чином, історичний аспект дослідження професійної лексики в українській та польській мовах ілюструє динамічний процес еволюції термінології, що відображає зміни в суспільстві, нові технології та розвиток професійних галузей. Це свідчить про те, що термінологія є не лише мовним явищем, а й важливим елементом соціального життя, що потребує постійного дослідження та адаптації до сучасних умов.

Необхідно також зазначити, що в сучасному дослідженні термінології активно використовуються інформаційні технології, зокрема, корпуси текстів та програмне забезпечення для аналізу мовних даних. Ці технології надають можливість проводити кількісні дослідження, виявляти частотність вживання термінів, а також аналізувати їх контекстуальне використання в реальному спілкуванні [34, с. 36].

Дослідження професійної лексики охоплює різноманітні сфери, які вивчають специфічні аспекти термінології, її функціонування, розвиток і вплив на комунікацію в різних професійних галузях. Ці сфери дослідження зосереджуються на різних характеристиках термінів, їхньому використанні в мовленні, а також на соціально-культурному контексті, в якому вони виникають і функціонують.

Однією з основних сфер дослідження професійної лексики є лексикологія, яка вивчає структуру, значення і функції слів у мові. У рамках лексикології професійна лексика розглядається як окремий пласт мови, що формується під впливом розвитку певних професійних галузей. Вивчення лексичних одиниць дозволяє виявити, як терміни відображають специфіку професійної діяльності, а також які концепти вони представляють [37, с. 118].

Іншою важливою сферою є семантика, що зосереджується на значеннях слів і термінів. Дослідження семантики професійної лексики дозволяє вивчити, як терміни набувають значення в залежності від контексту, в якому вони використовуються. Це включає в себе аналіз етимології термінів, зміни їх значення в часі, а також дослідження синонімії та антонімії в професійній лексиці.

Також важливою є сфера прагмалінгвістики, що вивчає, як терміни використовуються у конкретних комунікативних ситуаціях. Прагмалінгвістичний підхід дозволяє дослідити, які функції виконує професійна лексика в спілкуванні, як вона впливає на взаєморозуміння між фахівцями, а також які культурні та соціальні контексти впливають на використання термінів.

Соціолінгвістика також відіграє важливу роль у дослідженні професійної лексики. Ця сфера вивчає, як соціальні чинники, такі як професійна приналежність, рівень освіти, регіон та інші аспекти, впливають на використання термінів і формування професійної лексики. Дослідження соціолінгвістичних аспектів професійної термінології допомагає зрозуміти, як мовні варіації можуть відображати культурні ідентичності та специфіку професійних спільнот [38, с. 182].

В рамках міждисциплінарних досліджень важливими є також аспекти, пов’язані з інформаційними технологіями, які надають нові можливості для аналізу термінології. Використання корпусних досліджень та комп'ютерного аналізу даних відкриває нові горизонти в дослідженні професійної лексики, дозволяючи виявляти частотність вживання термінів, їхнє контекстуальне використання та динаміку змін у часі.

Отже, сфери дослідження професійної лексики є різноманітними і охоплюють лексикологічні, семантичні, прагмалінгвістичні, соціолінгвістичні та міждисциплінарні аспекти. Це робить дослідження професійної термінології складним, але надзвичайно цікавим процесом, що дозволяє краще зрозуміти мову і комунікацію в сучасному суспільстві.

Актуальні проблеми та виклики, що стоять перед дослідженням професійної лексики, виникають у контексті постійних змін у суспільстві, технологіях та самих професіях. Ці проблеми можуть стосуватися різних аспектів термінології, включаючи її стандартизацію, адаптацію до нових умов, а також інтеграцію нових термінів у мовну практику [33, с. 27].

Однією з найзначніших проблем є стандартизація термінології. У багатьох професійних сферах, особливо в технічних і наукових, існує велика різноманітність термінів, що може призводити до плутанини і нерозуміння. Відсутність єдиного стандарту у вживанні термінів ускладнює комунікацію між фахівцями різних галузей та країн. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробляти та впроваджувати стандарти, які б регулювали використання термінів у відповідних сферах.

Наступним викликом є швидка зміна професійних термінів у зв’язку з розвитком технологій і новими відкриттями. Наприклад, у галузі інформаційних технологій та медицини терміни можуть швидко застарівати або змінювати своє значення. Це потребує постійного оновлення терміносистем і адекватної реакції на нові виклики, які ставить сучасний світ.

Адаптація термінів до нових мовних і культурних умов є ще однією актуальною проблемою. При міграції терміносистеми з однієї мови в іншу виникає потреба в адаптації термінів до особливостей нової мовної системи. Часто це супроводжується появою кальок, запозичень і навіть нових значень термінів, що може ускладнити їхнє сприйняття і використання [25, с. 127].

Соціально-культурні чинники також мають значний вплив на розвиток професійної лексики. Зміни в суспільстві, зокрема в освіті, культурі та економіці, можуть призводити до трансформації терміносистеми. Це потребує від дослідників гнучкості та готовності адаптувати свої методи до нових реалій.

Крім того, важливим викликом є необхідність міждисциплінарного підходу в дослідженні професійної лексики. Успішне вивчення термінології вимагає знань не лише з лінгвістики, а й з суміжних галузей, таких як соціологія, психологія та інформаційні технології. Це може створювати труднощі в координації між різними дисциплінами та в інтеграції різних підходів до дослідження [11, с. 56].

Таким чином, актуальні проблеми та виклики, що постають перед дослідженням професійної лексики, є багатогранними і потребують комплексного підходу. Успішне вирішення цих проблем може сприяти не лише розвитку терміносистеми, а й покращенню комунікації в професійних сферах, що, в свою чергу, позитивно вплине на розвиток суспільства в цілому.

Варто також зазначити, що терміносфера є системою динамічною, яка під впливом науково-технічного прогресу постійно перебуває в розвитку в усіх сферах науки і техніки, що зумовлює проблематику її дослідження. З плином часу в мові з’являються нові терміни на позначення сучасних понять, а також деякі з них виходять з ужитку або переходять до розряду загальновживаної

лексики. Окрім того, велика кількість запозичень, особливо в технічних науках, може призводити до втрати мовної самобутності, що в свою чергу є проблемою в дослідженні термінології. Також, відсутність термінологічних словників або їх доповнення новітніми термінами є не менш важливою проблемою в термінологічних дослідженнях.

В українському мовознавстві дослідженнями термінологічної лексики займалися ряд мовознавців. Зокрема, Євгенія Карпіловська вивчала систематизацію термінології та взаємодію української мови з іншими мовами, зокрема у науковій сфері; Ольга Кочерга досліджувала питання термінотворення та терміновжитку, а також питання стандартизації термінів у технічних та природничих науках; Віталій Русанівський досліджував мовні контакти та впливи, які формували українську термінологічну лексику.

Крім того, варто звернути увагу на те, що дослідження професійної лексики, що включає аналіз спеціальних термінів та мовних засобів у різних галузях знань, є важливою частиною лінгвістичної науки, особливо у контексті міжкультурної комунікації та глобалізації. В українському мовознавстві тема професійної лексики давно привертає увагу вчених. До основних дослідників належать такі відомі мовознавці, як О. Бабишин, О. Сербенська та С. Єрмоленко. Вони розглядали специфіку професійної лексики в контексті комунікативних потреб і досліджували особливості її використання в різних сферах: науковій, технічній, освітній та інших. Зокрема, С. Єрмоленко вивчала функціонування наукового стилю української мови, включаючи професійну лексику, зважаючи на мовну політику та потребу в стандартизації термінів. Крім того, проблемами формування, функціонування та розвитку української пожежно-технічної термінології займався мовознавець Кучеренко О.Ф.. В свою чергу А. Медведів розглядав проблеми української термінології в своїх статтях, а мовознавець Лазарева Л.К. розглядала питання про актуальні процеси сучасної термінологічної номінації.

Польські мовознавці також активно досліджували термінологію, зокрема з акцентом на систематизацію, стандартизацію та розвиток польської мови в

різних галузях. До основних проблем, які вони досліджували можна віднести такі: стандартизація термінології, переклад і адаптація запозичень, історія термінології, вплив науки на розвиток польської мови, наукова термінологія в різних галузях. У сучасний період польські дослідники працюють над адаптацією термінології в галузі ІТ та програмування.

До найвідоміших польських мовознавців, які досліджували термінологічну сферу, належать Казімєж Полянський, який досліджував теорію термінології та її використання в різних галузях. У своїй праці "Zarys leksykologii i leksykografii" (1958) він розглядає проблеми створення словників і систематизації лексики, включно з термінологією. Вітольд Дорошевський, відомий польський лінгвіст і укладач словників, досліджував, як термінологія впливає на мовну норму польської мови. Ян Копчинський спеціалізувався на мовній політиці, термінології й перекладі. Станіслав Урбанчик досліджував розвиток польської мови, зокрема спеціальної лексики. У своїй праці "Język polski: historia i współczesność" здійснено аналіз термінологічної лексики в контексті історії польської мови. Тадеуш Левицький досліджував термінологію в технічних і природничих науках. Його праця "Terminologia naukowa i techniczna w języku polskim" присвячена проблемам стандартизації технічної термінології. Вагомий внесок у розвиток польської професійної лексики внесла мовознавець А. Вінярчик-Ковальська, яка займалася проблемами термінології та її соціолінгвістичними аспектами, розглядаючи вплив професійного середовища на мову. Також важливий внесок у розвиток польської термінології зробила Б. Вєжбіцка, яка зосереджувалася на понятєвій структурі спеціалізованої лексики, а також досліджувала особливості перекладу професійних текстів [39]. Крім того І. Казимирова займалася вивченням історії польської шкільної термінології. Загальнотеоретичні проблеми термінології висвітлено у працях таких польських науковців, як С. Гайда [40], В. Змажер [42, 44], К. Вашакова [45], Й. Лукшин [42] та ін. Власне питанням польської термінології в ІТ-галузі присвячено розвідки Я. Стоклоси «Zapożyczenia w polskim słownictwie informatycznym» [43] та П. Корча і М. Матулевського [41].

Загалом, науковці обох країн відзначають, що сучасні процеси глобалізації, інтернаціоналізації та цифровізації сприяють активному розвитку професійної лексики. Зокрема, інтеграція української наукової термінології в міжнародний контекст, обмін досвідом у сфері лексикографії та перекладу сприяє впровадженню єдиних стандартів та сприяє взаєморозумінню між спеціалістами різних країн. Дослідження професійної лексики продовжує залишатися одним із ключових напрямків мовознавства, оскільки від цього залежить успішна комунікація в науці, техніці, освіті та інших галузях діяльності.

Отже, наукові досягнення та публікації є важливими індикаторами розвитку науки. Вони сприяють збагаченню знань, просуванню нових ідей та інновацій, а також покращенню комунікації між науковцями. В умовах глобалізації та швидких змін у суспільстві їхнє значення стає ще більш актуальним, оскільки вони є основою для подальшого розвитку суспільства та технологій [12, с. 94].

Перспективи подальших досліджень у сфері термінології та професійної лексики відкривають нові можливості для розширення знань та вдосконалення практик у цій галузі. По-перше, важливим напрямком є поглиблене вивчення термінологічних систем у різних мовах. Порівняльний аналіз термінології може допомогти виявити спільні риси та відмінності між мовами, що сприятиме кращому розумінню процесів терміноутворення та впливу культурних факторів на формування професійної лексики.

По-друге, зважаючи на швидкий розвиток нових технологій та інновацій, дослідження термінології в emerging fields, таких як інформаційні технології, біотехнології, екологія та інші, стає надзвичайно актуальним. Аналіз нових термінів та їхньої адаптації в різних мовах дозволить краще зрозуміти, як професійна лексика відповідає викликам сучасності.

Крім того, важливо досліджувати вплив глобалізації на термінологічні системи. У процесі інтеграції та міжнародної співпраці терміни можуть зазнавати змін, адаптуючись до нових умов. Вивчення цих змін дозволить

виявити тенденції у стандартизації термінів та уніфікації професійної мови [14, с. 38].

Також перспективним є дослідження ролі термінології у навчальних процесах. Визначення методів ефективного викладання термінології в різних освітніх контекстах допоможе покращити підготовку фахівців та їхню здатність до комунікації в професійному середовищі. Дослідження впливу нових освітніх технологій на формування термінологічної компетентності також є важливим аспектом.

Не менш актуальною є проблема стандартів та уніфікації термінів у різних сферах. Потреба в чітких визначеннях і стандартах термінології стає дедалі важливішою, особливо в умовах глобальної взаємодії. Дослідження питань, пов’язаних з термінологічною політикою, можуть сприяти формуванню ефективних стратегій для гармонізації термінології [13, с. 115].

Загалом, перспективи подальших досліджень у сфері термінології та професійної лексики є широкими та різноманітними. Вони охоплюють як теоретичні аспекти, так і практичні, що робить цю галузь знань важливою для розвитку мовної системи, освіти, а також для підтримки міжнародної співпраці та інтеграції.

РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИКО-ЕТИМОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ ЛЕКСИКИ, ПОВ'ЯЗАНОЇ ЗІ СФЕРОЮ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Українсько-польські лексичні відповідники в складі тематичних груп термінології шкільництва

Вступ до тематичних груп термінології шкільництва є важливим кроком у дослідженні освітньої сфери, оскільки терміни, що використовуються в цій галузі, відображають специфіку та особливості освітніх систем різних країн. У контексті сучасних процесів євроінтеграції та глобалізації освітніх практик, порівняння термінології шкільництва в Україні та Польщі стає особливо актуальним.

Термінологія шкільництва охоплює широкий спектр лексики, що відображає різноманітні аспекти освітнього процесу. Це, зокрема, терміни, пов'язані з управлінськими, адміністративними, навчальними та методичними аспектами шкільної освіти. Важливими є також терміни, які характеризують учнів, педагогів, навчальні предмети та різноманітні освітні технології [17, с. 117].

У рамках порівняльного аналізу українських і польських термінів шкільництва можна виділити кілька тематичних груп. Кожна з цих груп має свої особливості та функції, що відображають специфіку освітнього середовища та культурні традиції обох країн. Вивчення цих тематичних груп не лише сприяє кращому розумінню терміносистеми шкільництва, але й дозволяє виявити спільні риси та відмінності між освітніми системами, що є важливим для подальшої інтеграції та співпраці в цій галузі.

Таким чином, дослідження тематичних груп термінології шкільництва є не лише науковим, але й практичним завданням, оскільки правильне використання термінів сприяє ефективному спілкуванню між усіма учасниками освітнього процесу, від учнів і вчителів до адміністрації шкіл. Це, у свою чергу,

підвищує якість освіти та сприяє розвитку професійної термінології в українській та польській мовах.

Класифікація тематичних груп термінології шкільництва є важливим аспектом, що сприяє глибшому розумінню специфіки освітнього процесу, структури терміносистеми та взаємозв'язків між термінами. Цей процес не лише полегшує вивчення термінів, але й сприяє розвитку освітньої практики, адже дозволяє виявити ключові аспекти, які потребують уваги, і забезпечити зрозумілість у комунікації між усіма учасниками навчального процесу [19, с. 32].

Термінологія шкільництва як складова частина загальної мовної системи охоплює різноманітні аспекти освітнього процесу. Одним із ключових підходів до її організації є класифікація термінів за тематичними групами. Така класифікація дозволяє систематизувати знання про терміни, виявити їхню специфіку та дослідити функціонування терміносистеми в цілому.

Першою групою термінів є **загальноосвітні терміни.** Ця група охоплює базові поняття, які є фундаментом для будь-якого освітнього процесу. Серед основних термінів можна виділити такі як "**освіта", "навчання**", **"учень**", **"учитель"**. Ці терміни широко використовуються в різних контекстах шкільного життя і формують основу для більш специфічної термінології, що виникає в межах інших тематичних груп [30, с. 183].

Загальноосвітні терміни охоплюють фундаментальні поняття про освітній процес. Серед основних термінів виділяють такі, як **"освіта"(edukacja), "освітній процес" (oświata), "навчання" (nauka), "учень" (uczeń), "вчитель" (nauczyciel), "класний керівник" (wychowawcaklasy), "урок" (lekcja), "розклад уроків" (planlekcyj), "перерва" (przerwa), "шкільна лінійка" (apel szkolny), "канікули зимові" (feriezimowe), "канікули літні" (wakacje), "екскурсія" (wycieczkaklasowa)**. Ці терміни часто використовуються в різних контекстах шкільного життя, формуючи основу для більш специфічної термінології.

Наступна група - **терміни адміністративного управління**, що стосуються організації та адміністрування навчальних закладів. Сюди належать поняття **"адміністрація" (administracja), "директор" (dyrektor), "заступник директора" (zastępca dyrektora), "управління" (zarządzanie), "педагогічна рада" (rada pedagogiczna), "освітній моніторинг" (monitorowanie edukacji), "кваліфікація педагогів" (kwalifikacje nauczycieli), "планування" (planowanie), "освітня програма" (programedukacyjny), "навчальний план" (program)**. Ця термінологія відображає функції і обов'язки освітян та взаємодію між учасниками освітнього процесу. Дані терміни широко використовуються в організації освітнього процесу, його плануванні та моніторингу, а також для прийняття важливих управлінських рішень. Крім того, в польській системі освіти такі терміни, як "освітня програма" та "навчальний план" не розділяються і становлять єдину систему роботи закладу освіти щодо організації освітнього процесу.

Третя група охоплює **терміни навчальних предметів,** які описують різні дисципліни. Наприклад, **"математика" (matematyka), "фізика" (fizyka), "література" (literatura), "інформатика" (informatyka), "історія" (historia), "біологія" (biologia), "хімія" (chemia), "географія" (geografia), "образотворче мистецтво" (plastyka), "музика" (muzyka), "технології" (technika), "фізичне виховання" (wychowaniefizyczne)**. Кожен предмет має свою терміносистему, яка може варіюватися між мовами та освітніми системами, зокрема такими базовими термінами, як **"геометрія" (geometria), "алгебра" (algebra), "арифметика" (arytmetyka)**. Деякі навчальні дисципліни мають абсолютні відповідники в польській та українській мові, наприклад, **"англійська, польська, німецька мови" (językangielski, polski, niemiecki), "зарубіжна література" (literaturazagraniczna), "всесвітня історія" (historiapowszechna)**; інші терміни вживаються виключно в польській системі освіти, наприклад, **"суспільствознавство" (wiedzaospołeczeństwie), "безпека життєдіяльності" (edukacjadlabezpieczeństwa)**; наступні лише в українській

системі освіти, наприклад, **"Я досліджую світ", "основи здоров'я", "основи фінансової грамотності"**.

Далі йдуть терміни, що описують різні **методи навчання**, як-от **"інтерактивне навчання" (nauka interaktywna), "групова робота" (praca w grupach), "індивідуалізація навчання" (indywidualizacja nauczania), "робота в парах" (praca w parach), "самостійна робота" (samodzielna praca), "проєктна робота" (praca nad projektem), "дослідницька робота" (praca naukowa), "інтегроване навчання" (nauczanie zintegrowane).** Ці терміни відображають сучасні підходи до організації освітнього процесу, заохочуючи активну участь учнів. Зазначені терміни репрезентують схожість у структурі організації навчання учнів у школі як України, так і Польщі, що свідчить про міжкультурні зв'язки двох країн, а також структуризації освітнього процесу за європейськими стандартами.

Окрема група - **терміни оцінювання та атестації,** які описують процеси оцінювання знань учнів. До неї належать **"контрольна робота" (klasówka), "самостійна робота" (kartkówka), "перескладання" (poprawka), "домашнє завдання" (zadaniedomowe), "тест" (test), "екзамен усний/письмовий" (egzamin ustny/pisemny), "оцінки" (oceny), "рейтинг" (ranking)**. Крім того, є власне польські терміни, які належать до цієї групи і не мають відповідників в українській системі оцінювання, наприклад, wagaoceny, ocenaproponowana, ocenakońcowa, sprawdzian. Терміни оцінювання та атестації описують системи оцінювання та визначають рівень знань учнів. Вони є важливою складовою освітнього процесу, оскільки визначають структуру та механізми, а головне результат перевірки набутих знань.

Остання група включає **терміни, що стосуються педагогічних технологій,** зокрема **"електронне навчання" (e-learning), "дистанційне навчання" (nauka zdalna), "індивідуальне навчання" (szkolenie indywidualne), "STEM освіта" (edukacjaPNIA), "гейміфікація" (grywalizacja)**. Ці терміни відображають новітні освітні тренди і свідчать про вплив технологій на навчальний процес [1, с. 15].

Окремо від тематичних груп термінології шкільництва слід виділити **загальні назви процесів**, які опосередковано в контексті освіти можна вважати термінами, оскільки вони формують терміносистему з власними лексичними одиницями, які безпосередньо пов’язані з освітнім процесом. До таких назв процесів належать, зокрема **"читання" (czytanie), "говоріння" (mówienie), "письмо" (pismo), "усний рахунок" (numer ustny)** тощо. Крім того, назви шкільних процесів мають свою термінологію, характерну для термінології шкільництва як української, так і польської мов. Наприклад, **"твір-роздум" (rozprawka), "творча робота" (wypracowanie), "проєкт" (projekt)** і т. ін.

Також, доцільно виокремити **терміни, пов’язані з назвами закладів освіти**, оскільки назви польських та українських шкіл різняться за своїми типами та структурою. В українській системі освіти всі шкільні заклади – це заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО), які на сьогодні мають певні типи в залежності від рівня освіти, який надається в тому чи іншому закладі. Так за типами виділяють: початкову школу, гімназію та ліцей. У польській системі освіти виділяють початкову та базову школу **(szkoła podstawowa)** і старшу школу **(szkoła ponadpodstawowa)**, до складу якої входять ліцеї **(liceum)** та технікуми **(technikum)**.

Варто зазначити, що деякі лексеми, пов’язані зі шкільною термінологією, без контекстуального аналізу можуть втрачати ознаки термінів і використовуватися як загальновживана лексика, оскільки їх уживання пов’язане з безпосередньою діяльністю людей різних сфер. Водночас, якщо значення терміна використовувати у вужчому розумінні і в контексті, пов’язаному з освітою та освітнім процесом, опосередковано можна розглядати лексеми на позначення назв шкільних приміщень та шкільного приладдя як елементи термінології шкільництва. Наприклад, **назви шкільних приміщень: "бібліотека" (biblioteka), "стадіон" (boisko szkolne), "кабінет директора" (gabinet dyrektora), "кабінет психолога" (gabinet psychologa), "медичний кабінет" (gabinet pielęgniarki), "спортивний зал" (sala gimnastyczna), "комп’ютерний клас" (sala komputerowa), "учительська" (pokój**

nauczycielski), "їдальня" (stołówka), "роздягальня" (szatnia); **назви шкільного приладдя: "альбом для малювання" (blok rysunkowy), "циркуль" (cyrkiel), "ручка" (długopis), "фарби" (farby), "гумка" (gumka), "клей" (klej), "кольорові олівці" (kredki), "книжка" (książka), "лінійка" (linijka), "фломастер" (mazak, pisak), "ножиці" (nożyczki), "олівець" (ołówek), "пенал" (piórnik), "зошит" (zeszyt), "парта" (ławka), "стілець" (krzesło), "крейда" (kreda), "дошка" (tablica)**. Таке використання лексики надає можливості адаптації учасників освітнього процесу, які перебувають за кордоном, до освітнього середовища Польщі, а також можливість розвитку комунікації та швидшого розуміння семантики шкільних термінів в навколишньому середовищі.

Класифікація тематичних груп термінології шкільництва є важливим інструментом для організації термінів та вивчення їх взаємозв'язків. Вона не лише сприяє розвитку терміносистеми, але й допомагає у розумінні специфіки освітнього процесу, виявляючи ключові аспекти, які потребують уваги. Крім того, дослідження термінології шкільництва дозволяє забезпечити єдність і зрозумілість у спілкуванні між учасниками освітнього процесу, що, в свою чергу, сприяє підвищенню ефективності навчання. Схему класифікації тематичних груп термінології шкільництва можна побачити на рис.2.1 [4, с. 114].

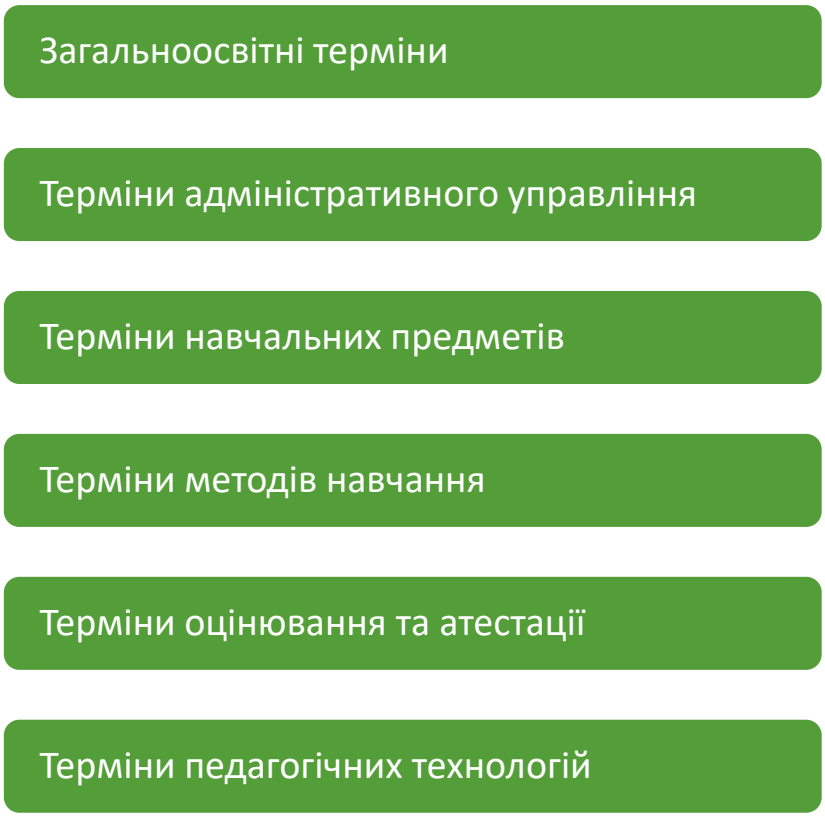

Рис. 2.1 Схема класифікації тематичних груп термінології шкільництва

Ця класифікація підкреслює важливість термінології у шкільництві та її роль у формуванні якісної освітньої системи.

Лексичні відповідники в тематичних групах термінології шкільництва відіграють важливу роль у забезпеченні взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу в різних мовах. Вони сприяють точності та однозначності комунікації, що особливо важливо в умовах інтеграції освітніх систем України та Польщі. У процесі дослідження тематичних груп термінології шкільництва виявляється, що певні терміни можуть мати еквіваленти в іншій мові, що відображає спільні поняття та концепції.

Нижче наведена таблиця, яка демонструє лексичні відповідники в різних тематичних групах термінології шкільництва [7, с. 17].

Таблиця 2.1

Лексичні відповідники української та польської термінології у сфері шкільної освіти

Тематична група	Термін (українська мова)	Лексичний відповідник (польська мова)	Примітки
Загальноосвітні терміни	Освіта	Edukacja	Спільне поняття
	Учень	Uczeń	Спільне поняття
	Вчитель	Nauczyciel	Спільне поняття
	Освітній процес	Oświata	Спільне поняття
	Класний керівник	Wychowawca klasy	Спільне поняття
	Урок	Lekcja	Спільне поняття
	Розклад уроків	Plan lekcyj	Спільне поняття
	Перерва	Przerwa	Спільне поняття
	Шкільна лінійка	Apel szkolny	Спільне поняття
Терміни адміністративного управління	Адміністрація	Administracja	Спільне поняття
	Управління	Zarządzanie	Спільне поняття
	Кваліфікація педагогів	Kwalifikacja nauczycieli	Спільне поняття
	Директор	Dyrektor	Спільне поняття
	Заступник директора	Zastępca dyrektora	Спільне поняття
	Педагогічна рада	Rada pedagogiczna	Спільне поняття
	Освітній моніторинг	Monitorowanie edukacji	Спільне поняття
	Освітня програма	Program edukacyjny	Спільне поняття
Терміни навчальних предметів	Математика	Matematyka	Спільне поняття
	Література	Literatura	Спільне поняття
	Інформатика	Informatyka	Спільне поняття

Тематична група	Термін (українська мова)	Лексичний відповідник (польська мова)	Примітки
	Фізика	Fizyka	Спільне поняття
	Історія	Historia	Спільне поняття
	Хімія	Chemia	Спільне поняття
Терміни методів навчання	Інтерактивне навчання	Nauczanie interaktywne	Спільне поняття
	Групова робота	Praca grupowa	Спільне поняття
	Індивідуалізація навчання	Indywidualizacja nauczania	Спільне поняття
	Робота в парах	Praca w parach	Спільне поняття
	Самостійна робота	Samodzielna praca	Спільне поняття
	Проектна робота	Praca nad projektem	Спільне поняття
	Дослідницька робота	Praca naukowa	Спільне поняття
	Інтегроване навчання	Nauczanie zintegrowane	Спільне поняття
Терміни оцінювання та атестації	Атестація	Atestacja	Спільне поняття
	Екзамен	Egzamin	Спільне поняття
	Оцінки	Oceny	Спільне поняття
	Контрольна робота	Klasówka	Спільне поняття
	Самостійна робота	Kartkówka	Спільне поняття
	Перескладання	Poprawka	Спільне поняття
	Домашнє завдання	Zadanie domowe	Спільне поняття
	Тест	Test	Спільне поняття
Терміни педагогічних технологій	Електронне навчання	Nauczanie elektroniczne	Спільне поняття
	Дистанційне навчання	Nauczanie zdalne	Спільне поняття
	Індивідуальне навчання	Szkolenie indywidualne	Спільне поняття

Тематична група	Термін (українська мова)	Лексичний відповідник (польська мова)	Примітки
	STEM освіта	Edukacja PNIA	Спільне поняття
	Гейміфікація	Grywalizacja	Спільне поняття

Ця таблиця ілюструє, як терміни, що використовуються в українській та польській шкільних системах, можуть бути представлені через лексичні відповідники в тематичних групах. Аналіз лексичних відповідників сприяє глибшому розумінню специфіки шкільної терміносфери обох країн, а також відкриває можливості для подальшої інтеграції та співпраці в освітній сфері. Вивчення таких відповідників є важливим етапом у процесі адаптації терміносистеми до нових умов, забезпечуючи ефективне спілкування та взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу.

Також створимо таблицю порівняльного аналізу термінології сфери шкільної освіти в українській та польській мовах «табл.. 2.2».

Таблиця 2.2

Порівняльний аналіз термінів шкільної освіти

Термін (українською)	Термін (польською)	Значення	Приклад використання
клас	klasa	Група учнів, які навчаються разом	„У нашому класі є двадцять учнів.”
урок	lekcja	Заняття з певного предмета	„Dzisiaj mamy lekcję matematyki.”
вчитель	nauczyciel	Особа, яка навчає учнів	„W naszej szkole pracuje dobry nauczyciel.”
учень	uczeń	Особа,яка навчається в школі	„Każdy uczeń powinien szanować swoich nauczycieli.”
оцінка	ocena	Кількісне або якісне оцінювання знань	„Otrzymałem dobrą ocenę z historii.”
домашнє завдання	Zadanie domowe	Завдання, яке учні виконують вдома	„Zadanie domowe jest na jutro.”
шкільна форма	mundurek szkolny	Спеціальний одяг для учнів	„Wszyscy uczniowie noszą mundurki szkolne.”
екзамен	egzamin	Тестування знань з певного предмета	„Mam egzamin z chemii w przyszłym tygodniu.”
канікули	wakacje	Період, коли навчання призупиняється	„Dzieci czekają na wakacje letnie.”
бібліотека	biblioteka	Місце для зберігання книг та навчальних матеріалів	„W bibliotece jest wiele książek do wypożyczenia.”

Термін (українською)	Термін (польською)	Значення	Приклад використання
директор	dyrektor	Керівник школи	„Dyrektor szkoły ogłosił nowe zasady.”
шкільний проект	projekt szkolny	Спільна діяльність учнів в рамках навчання	„Nasi uczniowie przygotowali wspaniały projekt szkolny.”
відвідування	frekwencja	Присутність учнів на заняттях	„Frekwencja w klasie jest bardzo wysoka.”
атестат	świadectwo	Документ, що підтверджує навчальні досягнення	„Otrzymałem świadectwo ukończenia szkoły.”
підручник	podręcznik	Книга, що використовується для навчання	„Podręcznik do języka polskiego jest nowy.”

Ця таблиця демонструє спільні та відмінні риси термінів в обох мовах, підкреслюючи їх значення в шкільному контексті[31, с. 24].

Таблиця порівняльного аналізу термінології шкільництва в українській та польській мовах показує значну подібність між обома мовами в основних термінах, пов'язаних із освітою. Більшість термінів, таких як **"клас" (klasa), "вчитель" (nauczyciel), "учень" (uczeń) та "урок" (lekcja)**, мають подібні значення, що відображає спільні освітні традиції та практики. Проте, варто також відзначити наявність специфічних термінів, які відображають культурні особливості кожної з країн. Наприклад, **"справжнє завдання" (sprawdzian)** в польській мові підкреслює акцент на тестуванні. Загалом ця таблиця ілюструє важливість термінології в освітньому процесі та вказує на вплив культурних контекстів на формування термінів.

Адаптація термінів у мовах є складним і багатоаспектним процесом, який відбувається в контексті взаємодії мов та культур. Цей процес передбачає не лише просте перенесення терміна з однієї мови в іншу, але й зміни, які стосуються його форми, значення та використання, щоб термін став зрозумілим та функціональним у новому мовному середовищі [10, с. 118].

Першим важливим аспектом адаптації є фонетична адаптація. Вона включає зміни у звучанні терміна відповідно до фонетичних норм нової мови. Наприклад, у процесі фонетичної адаптації терміни можуть зазнати змін у своїх звуках. Коли, наприклад, слово **"навчання"** переноситься в польську мову, воно трансформується в **"nauczanie"**. Тут спостерігається зміна звучання, що

робить термін більш природним для носіїв польської мови. Крім того, фонетична адаптація може також включати зміну наголосу, щоб він відповідав акцентуаційним правилам нової мови, наприклад, термін **"menedżer"** (у значенні **«керівник»**) в польській мові має наголос на другому складі, порівняно з мовою-джерелом, де наголос падає на перший склад..

Другим аспектом є морфологічна адаптація, що стосується змін у словотворенні терміна. У процесі адаптації терміна може відбутися додавання або зміна афіксів для узгодження терміна з граматичними нормами нової мови. Наприклад, термін **"учитель"** в польській мові може бути адаптований як **"nauczyciel"**, де додано префікс na-. Інколи термін може бути просто перекладений, що може включати створення нових слів або виразів, наприклад, термін **"pedagog"** може бути перекладений на українську як **"учитель в школі"**[17, с. 38].

Не менш важливим є семантичний аспект адаптації термінів. Семантична адаптація пов'язана зі зміною значення терміна під впливом нової мовної та культурної ситуації. Це може включати розширення або звуження значення терміна, в залежності від контексту, в якому він використовується. Наприклад, термін "технологія" може мати різні значення в контексті різних наук. Крім того, можуть виникати нові конотації, пов'язані з культурними особливостями мови. Наприклад, терміни, що стосуються сфери освіти, можуть отримувати специфічні значення в новому контексті, наприклад, **"педагогічна технологія" (technologia pedagogiczna)**.

Адаптація термінів також відбувається через прагматичний аспект, що стосується використання терміна в різних соціокультурних контекстах. Зміни в тому, як термін використовується в професійній комунікації, можуть впливати на його популярність або визнання в новій мові. При цьому враховуються культурні особливості і традиції, які можуть впливати на прийняття терміна. Наприклад, терміни, пов'язані з освітою, можуть відрізнятися залежно від соціальних норм і практик у різних країнах. Так, польський термін **"świetlica"** –

приміщення для групи продовженого дня, в українській мові має інше значення: кімната-музей народознавства.

Процес адаптації термінів також значною мірою залежить від соціокультурних факторів. Взаємодія культур через імміграцію, торгівлю або технологічний обмін може сприяти запозиченню термінів з однієї мови в іншу. Ступінь інтеграції та відкритості суспільства до запозичень також відіграє важливу роль. Наприклад, у країнах з розвиненими технологіями та освітою, таких, як США чи Канада, терміни можуть швидше впроваджуватися в мовний обіг [19, с. 35].

Отже, адаптація термінів у мовах - це динамічний і складний процес, що відбувається під впливом фонетичних, морфологічних, семантичних і прагматичних факторів. Цей процес забезпечує можливість термінам стати функціональними в новому мовному контексті, сприяючи розвитку терміносистеми та культурної взаємодії. Адаптація термінів відображає не лише лексичні, але й культурні зміни, які відбуваються в суспільстві, що вивчається, підкреслюючи важливість терміносистеми в контексті сучасної комунікації.

Методи дослідження лексичних відповідників є важливим аспектом у вивченні термінології та мовної взаємодії, оскільки вони дозволяють зрозуміти, як терміни функціонують у різних мовах та контекстах. Розуміння та аналіз лексичних відповідників вимагає використання різноманітних методів, які охоплюють як теоретичні, так і практичні підходи до дослідження [30, с. 119].

Одним з основних методів є контент-аналіз. Цей метод дозволяє систематично вивчати тексти на предмет наявності лексичних відповідників, а також їх частоти використання в різних контекстах. За допомогою контент-аналізу можна виділити, які терміни вживаються найчастіше, а також які з них є синонімічними або антонімічними. Це дає змогу зрозуміти, які слова або вирази є найбільш вживаними в певній галузі знань або сфері діяльності.

Також важливим є порівняльний метод, який дозволяє виявити аналогії та відмінності між лексичними відповідниками в різних мовах. Цей метод

передбачає систематичне зіставлення термінів в одній мові з їхніми відповідниками в іншій мові. Порівняння може проводитися за різними критеріями, такими як семантичні відтінки, фонетичні особливості, морфологічні зміни та інші аспекти. Це дозволяє виявити, як культурні, соціальні та історичні фактори впливають на формування та використання термінів у різних мовах [1, с. 13].

Ще одним важливим методом є корпусний аналіз, який використовує великі набори текстів (корпуси) для вивчення використання термінів у реальному мовному контексті. За допомогою корпусного аналізу дослідники можуть виявити, як лексичні відповідники функціонують у різних жанрах текстів, що може надати нові уявлення про їх значення та використання. Цей метод особливо корисний для вивчення сучасної мови, оскільки дозволяє аналізувати реальні приклади вживання термінів.

Дослідження лексичних відповідників також може включати експериментальні методи, такі як опитування або інтерв'ю з носіями мови. Ці методи дозволяють зібрати інформацію про сприйняття термінів, їхнє використання та асоціації, які вони викликають у мовців. Це дає можливість отримати якісні дані, які можуть бути корисні для виявлення специфічних особливостей термінології в конкретних контекстах [4, с. 111].

Методи лексикографії також відіграють важливу роль у дослідженні лексичних відповідників. Це включає створення словників, тезаурусів та інших ресурсів, які допомагають систематизувати та описати лексичні відповідники. Лексикографічний підхід дозволяє не лише зафіксувати значення термінів, але й вказати на їхнє використання в різних контекстах, а також на синоніми та антоніми.

Отже, дослідження лексичних відповідників вимагає застосування різноманітних методів, що охоплюють як кількісні, так і якісні підходи. Це дає змогу отримати всебічну картину функціонування термінів у мовах, а також виявити вплив культурних, соціальних і історичних факторів на їх адаптацію та використання. Різноманітність методів дослідження дозволяє науковцям

глибше проникнути в складність мовних систем і виявити закономірності, які лежать в основі лексичної взаємодії.

Висновки та рекомендації, що випливають з дослідження лексичних відповідників у термінології шкільництва, свідчать про важливість комплексного підходу до вивчення мовної системи та її складових. У ході аналізу було виявлено, що терміни в українській та польській мовах мають спільні риси, проте також демонструють суттєві відмінності, що зумовлено культурними, історичними та соціальними контекстами [7, с. 18].

Дослідження підтвердило, що термінологія шкільництва є динамічною системою, що активно реагує на зміни в освітньому процесі та впливи з боку міжнародного освітнього середовища. Поява нових термінів, а також зміни в значеннях уже термінів, які існують, вимагають постійного оновлення терміносистеми. Таким чином, важливо забезпечити належну стандартизацію та уніфікацію термінів, що допоможе уникнути плутанини та неузгодженості в комунікації між освітянами.

Рекомендується провести подальші дослідження, спрямовані на систематизацію термінології шкільництва в контексті розвитку освітніх технологій, зокрема електронного та дистанційного навчання. Це може включати створення словників, які б відображали нові терміни та їхнє вживання у сучасних умовах [1, с. 19].

Також важливим є розвиток міжмовної комунікації, що дозволить вчителям та учням, які навчаються у Польщі та Україні, краще орієнтуватися в термінах та поняттях, що використовуються в різних освітніх системах. Підготовка навчальних матеріалів, які враховують специфіку термінології обох мов, сприятиме покращенню освітнього процесу та допоможе в інтеграції учнів у нове мовне середовище.

Загалом, результати даного дослідження можуть бути використані для вдосконалення методів навчання, розробки нових навчальних планів та програм, а також для підготовки педагогів, які працюють у двомовних або багатомовних контекстах. Такий комплексний підхід до термінології

шкільництва стане важливим кроком до підвищення якості освіти в Україні та Польщі.

2.2. Лексика, утворена на спільнослов'янському мовному ґрунті

Спільнослов'янська лексика є важливим елементом, що об'єднує різні слов'янські мови, відображаючи їхню спільну історію та культурну спадщину. Вона складається з слів, які виникли на етапі формування спільнослов'янської мови і збереглися у сучасних слов'янських мовах, таких як українська, польська, російська, чеська та інших. Ці слова можуть охоплювати різні аспекти життя: від назв предметів і явищ до термінів, що описують соціальні, культурні та побутові реалії.

Поняття спільнослов'янської лексики не обмежується лише базовими словами. Воно також включає слова, які мають спільне походження та схожі значення в різних мовах, але можуть відрізнятися за формою. Спільнослов'янська лексика відзначається своєю стабільністю, адже вона є основою для багатьох термінів, що використовуються у різних сферах життя [6, с. 22].

Ця лексика має велике значення для вивчення історії та розвитку слов'янських мов, оскільки дозволяє виявити, як мовні явища еволюціонували в різних культурних та соціальних контекстах. Дослідження спільнослов'янської лексики також відкриває шлях до порівняльного аналізу мов, оскільки виявляє, які елементи збереглися, змінилися або втратилися в процесі розвитку кожної з мов.

Крім того, спільнослов'янська лексика відіграє важливу роль у формуванні ідентичності народів, адже спільні слова та терміни стають елементом культурної пам'яті та усвідомлення приналежності до слов'янського мовного та культурного простору. У зв'язку з цим вивчення спільнослов'янської лексики може бути корисним не лише для мовознавців, але й для

культурологів, істориків та інших спеціалістів, що займаються питаннями слов'янської культури та ідентичності [3, с. 40].

Лексика, утворена на спільнослов'янському мовному ґрунті, є цінною основою для дослідження термінології шкільництва в українській і польській мовах, що мають спільне історичне коріння. Тому особливу увагу слід звернути на порівняння шкільних термінів, що відображають семантико-лінгвістичну схожість. Ми розглянемо основні тематичні групи, виокремлюючи спільні ознаки в лексичних, морфологічних та словотворчих характеристиках термінів, що вказують на їхнє спільне походження від праслов'янської мови.

Група загальноосвітніх термінів охоплює базові поняття, які визначають фундамент освітнього процесу. наприклад, **"освіта"** (ukr.) та **"oświata"** (pol.), **"навчання"** і **"nauka"**. Досліджуючи етимологію слів **"освіта"** (ukr.) та **"oświata"** (pol.) можна побачити, що обидва терміни мають праслов’янське походження, на яке вказує коренева морфема světъ (псл.) [5] зі значенням "світ", яке має відповідники як в українській "світ", та і в польській мовах "świat". В процесі словотвірної трансформації, зумовленої появою нового лексичного значення слова, яке пов’язане з процесом навчання, префіксальним способом за допомогою префікса о-як в українській, такі в польській мовах утворилися лексеми, які належать до шкільної термінології. Іншим прикладом шкільних термінів, які виникли на спільнослов’янському мовному ґрунті і зберегли своє значення в кореневій морфемі, є терміни **"навчання" (nauka)**, **"учень" (uczeń), "учитель" (nauczyciel)**. Спільний корінь uk-/uč- [5] цих слів свідчить про їхнє давнє походження з праслов'янської мови від дієслова učiti [5], а також про значення, яке надавалося процесу навчання. Наприклад, українське слово **"учень"** і польське **"uczeń"** демонструють схожу фонетичну структуру, що майже не змінилася з давніх часів, вказуючи на аналогічну концепцію **"учня"** як особи, що здобуває знання. Термін **"учитель"** (ukr.) та **"nauczyciel"** (pol.) також мають спільні корені й показують однакові семантичні ознаки, пов'язані з роллю наставника [8, с. 13]. Однак, на словотвірному рівні дані терміни різняться способами творення. Якщо термін

"учитель" в українській мові утворений суфіксальним способом за допомогою праслов'янського суфікса -тель, що використовується для творення слів на позначення осіб за певним родом діяльності, то термін **"nauczyciel"** в польській мові утворений префіксально-суфіксальним способом за допомогою префікса na- та праслов'янського суфікса -ciel. Ще одним шкільним терміном, який демонструє спільнослов'янську схожість шкільної лексики в українській та польській мовах є **"перерва"** (ukr.) та **"przerwa"** (pol.). Обидва терміни мають праслов'янський корінь -rъv- [5], що означає роз'єднання чогось на частини, тимчасове припинення чогось. Дані терміни повністю зберегли лексичне значення як в польській, так і в українській мовах, закладене в його кореневій морфемі. На фонетичному рівні також зберігається схожість, окрім втрати повноголосся в польському префіксі "prze", оскільки воно не характерне для польської мовної традиції. На словотвірному рівні обидва терміни утворені префіксальним способом за допомогою префікса пере- в українській та prze- в польській мові.

Група термінів на позначення **шкільного приладдя** також має спільні праслов'янські риси, адже вони мають спільний праслов'янський корінь. Наприклад, терміни **"клей" (klej)**, що позначає липку речовину, утворений від праслов'янського слова *kъlějь, *kъljь [5], що зберіг свої фонетичні, лексичні та словотвірні особливості як в українській, так і в польській мовах. Таку ж ідентичну співвіднесеність має термін **"книга" (księga)**, що має праслов'янський корінь kъnigy [5], який мав форму множини. Однак, слід зауважити, що на фонетичному рівні даний термін різниться звуковою будовою, що свідчить про неоднозначність походження даного терміна. Термін **"ножиці" (nożyczki)** і в українській, і в польській мові має праслов'янський корінь nožь (ніж) [5] з характерним для української мови чергуванням голосних у закритому складі. Термін в обох мовах утворений суфіксальним способом за допомогою суфікса -иц(і) в українській мові, та суфіксів -cz- та -k в польській відповідно. Деякі терміни цієї група мають спільне слов'янське походження, хоча різняться лексичним значенням в українській та польській мовах.

Наприклад, термін **"ławka" (парта)** походить від праслов’янського lava [5], що означає дошка для сидіння чи лежання, в польській мові набуло іншого значення і в шкільній термінології позначає **"учнівський стіл"**, хоча при цьому зберігає фонетичні особливості схожі з праслов’янською мовою. На словотвірному рівні в польській мові термін утворений суфіксальним способом, шляхом приєднання до кореня суфікса -k. Не дивлячись на різницю у значенні фонетичні та словотвірні особливості ідентичні як в українській, так і в польській мовах.

Група термінів, що описує **методи навчання**, включає слова як **"інтерактивне навчання"** (ukr.) та **"nauka interaktywna"** (pol.), **"групова робота"** і **"praca w grupach"**. Порівняння цих термінів дозволяє побачити, як у процесі адаптації нових методик навчання збереглася лексична база, що походить зі праслов'янської. Наприклад, термін **"групова робота"** є частиною освітнього лексикону, що відображає процес спільної діяльності, й цей концепт набув аналогічного вираження у польській мові з мінімальними фонетичними й словотворчими відмінностями [36, с. 44].

Терміни групи **оцінювання** відображають різні методи оцінювання знань, наприклад, **"оцінка"** (ukr.) та **"ocena"** (pol.) має праслов’янський корінь cěna [5], що адаптувався в українську мову як термін "ціна" зі значенням "грошове вираження вартості товару; значення, вартість". Унаслідок додавання до кореневої морфеми префікса о- та суфікса -к в українській мові та префікса о- в польській мові відповідно відбувається утворення багатозначного слова на позначення різних явищ і понять, зокрема як шкільний термін, на позначення якості знань здобувачів освіти.

Окрему тематичну групу, що позначає процеси та дії в освітньому середовищі становлять термінологічні лексеми **"читання"** (ukr.) та **"czytanie"** (pol.), які походять від праслов’янського čitati в значенні "сприймати писемну мову по буквах" [5]. Обидва терміни мають спільну кореневу морфему та за морфологічною будовою є віддієслівними іменниками, що утворилися суфіксальним способом. Термін **"письмо"** (ukr.) та **"pismo"** (pol.) також

походить від праслов’янського pьsati [5]. І в польській, і в українській мові спостерігаємо аналогічну фонетичну та морфологічну будову, а на словотвірному рівні терміни зберігають спільний корінь.

Термін **"знання"** (ukr.) та **"wiedza"** (pol.), який становить результат освітньої діяльності, утворений на праслов’янському ґрунті. Однак, в даному випадку спостерігається заміна кореневої морфеми, але лексичне значення при цьому залишається однаковим для обох лексем. Порівняймо, **"знання"** (ukr.) походить від праслов’янського znati, що в польській мові має відповідник znać. У свою чергу польський термін **"wiedza"** (pol.) має український відповідник **"відати"**, що відповідає польському **"wiedzieć"** походить від праслов’янського věděti. Внаслідок семантичної трансформації відбувся перехід від дієслова "бачити" (псл. viděti) [5] до "знати", останнє з яких, є твірним для терміну "знання" в українській мові.

Проаналізувавши термінологію шкільництва, утворену на спільнослов'янському ґрунті, можна стверджувати, що українська й польська шкільна лексика має значні спільності, які відображаються на рівні лексики, морфології та словотворення. Ці спільні риси є свідченням не лише історичного зв’язку між мовами, але й сучасного розвитку освітніх систем, що, базуючись на спільних традиціях, збагачуються новими концептами, залишаючись при цьому зрозумілими і сумісними для носіїв обох мов [11, с. 118].

2.3. Іншомовна лексика у складі професіоналізмів сфери шкільної освіти

Іншомовна лексика - це терміни, слова та вирази, які були запозичені з однієї мови в іншу. Вона виникає внаслідок різних мовних контактів, зокрема через торгівлю, культурний обмін, наукові дослідження, міграцію та технологічні інновації. Важливо зазначити, що іншомовна лексика може мати різні форми: це можуть бути прямі запозичення, кальки (коли структура слова

або фрази перекладається дослівно), а також адаптації, що враховують фонетичні та граматичні особливості мови, у яку запозичується термін.

Вона займає важливе місце в лексичному запасі сучасних мов і є індикатором соціокультурних змін, які відбуваються у суспільстві. Іншомовна лексика особливо актуальна в таких сферах, як наука, технології, бізнес і освіта, де нові концепції і технології часто приходять з інших мов. Наприклад, у сфері шкільної освіти терміни на кшталт **"інтерактивний", "менеджмент", "курікулум"** тощо, які мають англійське походження, стали звичними в українському освітньому просторі [18, с. 85].

Запозичення можуть стосуватися як загальної лексики, так і терміносистеми, зокрема професійної лексики, де точність і спеціалізованість термінів є критично важливими. Використання іншомовної лексики може як збагачувати мову, так і створювати певні труднощі в комунікації, якщо не всі учасники процесу знайомі з цими термінами. Тому важливо забезпечити їхнє правильне використання і адаптацію, щоб уникнути непорозумінь і термінологічних колізій.

Джерела іншомовних запозичень у сфері шкільної освіти є різноманітними і відображають широкий спектр культурних, соціальних та наукових впливів. Вони виникають внаслідок глобалізації, технологічного розвитку, міжнародної співпраці, а також через активний обмін знаннями між різними країнами. Одним з основних джерел запозичень є англійська мова, яка стала мовою міжнародного спілкування у багатьох сферах, зокрема в освіті. Це проявляється у термінах, таких як **"інтерактивне навчання", "тестування", "менеджмент", "освітні стандарти"** [23, с. 25].

У тематичних групах термінології шкільництва спостерігається багато запозичень, що відображають впливи різних мов та культур на розвиток освітньої лексики. Наприклад, термін **"математика"** в українській та **"matematyka"**у польській походить від латинського слова mathēmatica [5], яке, у свою чергу, походить від грецького μαθηματική (τέχνη) [5] («математичне мистецтво»), що пов’язане з μάθημα («знання, вчення») і

μανθάνω («вивчаю») [5]. Це грецьке слово також споріднене з праслов'янським mǫdrъ («мудрий») [5], що увійшло в українську як мудрий, передаючи ідею навчання та знання.

Подібно термін **"історія"** в українській та **"historia"** в польській походить від латинського слова historia, що своєю чергою запозичене з давньогрецького ἱστορία (що означає "дослідження" або "розповідь про події"). Це слово також набуло значення в різних слов'янських мовах, передаючи концепцію вивчення подій минулого [11, с. 119].

Інший приклад – **"граматика"** (ukr.) і **"gramatyka"** (pol.), що також походить від латинського grammatica, яке має грецьке коріння в γραμματική (τέχνη) [5] («мистецтво літер»). У цьому випадку корінь γράμμα означає "буква", що відображає процес навчання правил писемності й мови.

Схожим чином, українське слово **"географія"** і польське **"geografia"** походять від грецького γεωγραφία ("опис землі") [5] через латинське geographia. Цей термін увійшов у освітню лексику обох мов для позначення науки про землю та її природні особливості.

Крім грецького та латинського походження деякі шкільні терміни запозичені з німецької мови, що мало особливий вплив у XIX столітті. Наприклад, слово **"гімназія"** (ukr.) і **"gimnazjum"** (pol.) має коріння в німецькому Gymnasium [5], що означає середній навчальний заклад. Спільне коріння цих слів в українській і польській мовах відображає вплив німецької освітньої системи на обидві культури.

Усі ці терміни демонструють процес культурних і мовних запозичень, адаптацію іншомовних слів до морфологічних та фонетичних правил української та польської мов, а також спільний освітній і культурний спадок, що формувався на основі спільного старослов'янського ґрунту з пізнішими впливами грецької, латинської та німецької мов [23, с. 27].

Для аналізу шкільної термінології, запозиченої з інших мов, можна розглянути приклади з основних тематичних груп, акцентуючи на словах-термінах іншомовного походження та їхню етимологію.

Група **загальноосвітніх термінів** включає слова, що описують загальні концепції освітнього процесу. Наприклад, польський термін **"edukacja" (освіта)** походить від латинського educatio, що означає «виховання, навчання». Запозичення відбулося через німецьку та французьку мови, що вплинуло на освітні системи обох країн [18, с. 87].

У групі термінів **адміністративного управління** зустрічаються такі, що стосуються організації освітнього процесу. Наприклад, слова **"адміністрація"** (ukr.) та **"administracja"** (pol.), вказують на організаційний аспект школи. Якщо розглянути етимологію даних термінів, то можна побачити, що в українську мову термін "адміністрація" запозичений через польське посередництво з латинської мови. Однак, якщо звернути увагу на словотвірну структуру, то в кореневій морфемі можна помітити спільнослов'янський елемент мьnии [5], який в українській мові має відповідник "менший". Оскільки сам термін **"адміністрація"** означає служити, керувати, завідувати, то словотвірний ланцюг може виглядати таким чином: мьnии (стсл.) – minister – ministro – administro – менший (укр.) – administracja (pol.) [5]. Аналіз термінів, як-от **"управління"** та **"zarządzanie"** дозволяє помітити спільну морфологічну структуру, зокрема корені й суфікси, що відображають адміністративні функції в освітніх установах. Спільні риси між українськими й польськими термінами є свідченням не лише спільного походження, але й близької культурної та освітньої системи, яка формувалася на старослов'янському мовному ґрунті [26, с. 79]. Такі слова, як **"педагог"**(укр.) та **"pedagog"** (пол.), походять з грецької мови (παιδαγωγός - «вихователь») [5]. Це слово набуло вживання як науковий термін через латинську та французьку освітні системи.

У групі термінів, що позначають **навчальні предмети**, зустрічаються слова з грецького, латинського і навіть арабського походження. Термін **"фізика"** (укр.) та **"fizyka"** (пол.) походить від грецького φυσική (букв. "природа") [5] через латинське physica. Термін **"алгебра"** в обох мовах є

запозиченням з арабського al-jabr ("відновлення"), який з’явився у Європі через іспанські джерела [17, с. 135].

Інший цікавий приклад – **"хімія"** (укр.) та **"chemia"** (пол.), що походить з грецької χημεία (букв. "мистецтво приготування ліків") [5], який прийшов до нас через латинське chemia і відображає старовинну алхімічну практику.

У групі термінів, пов’язаних з **методами навчання** зустрічаються терміни, що описують сучасні підходи до освітнього процесу, і багато з них є запозиченнями з англійської та французької мов. Наприклад, **"інтерактивне навчання"** (укр.) та **"nauczanie interaktywne"** (пол.) походить від латинського interactio, яке означає "взаємодія", увійшло в сучасну термінологію через англійське interaction. Термін **"індивідуалізація"** та **"indywidualizacja"** – також запозичений з латинського individualis («окремий») [5], який потрапив у наукову лексику через французьку.

До групи термінів **оцінювання** входять слова, пов'язані з оцінкою знань учнів. Наприклад, термін **"атестація"** (укр.) і **"atestacja"** (пол.) походить від латинського attestatio – "свідчення, підтвердження" [5]. Термін **"екзамен"** (укр.) та **"egzamin"** (пол.) має латинське коріння examen, яке первісно означало "вага" [5], тобто щось, що вимірює знання. Лексична структура цих термінів зберігає загальні риси, що свідчать про близьке походження та вплив праслов'янського мовного ґрунту. У цих словах відображені не лише запозичення, а й словотворчі процеси, що мали місце під час їхнього адаптування в освітньому контексті. Наприклад, корінь "екзамен" в обох мовах має давньогрецьке походження, однак у слов'янських мовах зазнав адаптації, що надала йому унікальної форми [1, с. 20]. Слово **"рейтинг"** є більш сучасним запозиченням з англійської rating, що вказує на рівень або місце в оцінювальній системі [23, с. 70]. Термін **"matura"** - державний екзамен, який складається після закінчення середньої школи, і його результати визначають можливість вступу до вищих навчальних закладів, походить з лат. "maturus"[5].В українській шкільній термінології поданий термін не має відповідника.

Група термінів, пов’язаних з **педагогічними технологіями** відображає такі, що пов'язані з новими освітніми технологіями. Наприклад, **"дистанційне навчання"** (укр.) та **"nauczanie zdalne"** (пол.) з'явилися завдяки англійському distance learning, яке почало вживатися разом з поширенням інтернету. **"Гейміфікація"** (укр.) – ще один сучасний термін, запозичений з англійського gamification, що передає ідею використання ігрових методів у навчанні для залучення учнів. Хоча в польській мові спостерігаємо власний термін **"grywalizacja"**, який походить від праслов’янського *jьgrati ‹ *ьgrati [5].

Крім того, до запозиченої лексики можна віднести терміни на позначення **шкільного приладдя**. Наприклад, **"циркуль"** (укр.) та **"cyrkiel"** (пол.) запозичено з німецької мови на позначення інструмента для креслення кіл; **"фарби"** (укр.) та **"farby"** (пол.) запозичено з німецької мови з ідентичним значенням; **"гумка"** (укр.) та **"gumka"** (пол.) запозичено через посередництво французької мови (gomme élastique) під впливом латинської (elasticus) зі значенням "гума, каучук"; **"лінійка"** (укр.) та **"linijka"** (пол.) запозичено з німецької мови; **"зошит"** (укр.) та **"zeszyt"** (пол.) запозичено з грецької мови зі значенням "складений учетверо аркуш". Слід звернути увагу на те, що деякі терміни в межах однієї терміносистеми мають міжмовні запозичення. Наприклад, **"олівець"** (укр.) запозичено з польської мови **"ołówek"** (пол.); **"крейда"** (укр.) також запозичено з польської **"kreda"** (пол.), яке в свою чергу польська мова запозичила з німецької[5].

Таким чином, запозичення шкільної термінології свідчить про міжкультурні взаємозв’язки, що виникали протягом століть, і відображають уніфікацію освітніх систем, які збагатили українську та польську мови однаковими або близькими термінами. Кожне запозичення пройшло адаптацію до морфологічних, фонетичних та лексичних особливостей мов, зберігаючи при цьому свою початкову семантику, яка відображає значення та цінності, що передавалися з освітою та культурою.

Також, іншомовна лексика у професіоналізмах сфери шкільної освіти виконує функцію культурної трансляції. Вона несе в собі елементи культури,

педагогіки та психолого-педагогічних концепцій, які успішно використовуються в інших країнах. Це сприяє обміну досвідом, запозиченню найкращих практик та впровадженню їх у національну освітню систему.

В цілому, функції іншомовної лексики у професіоналізмах сфери шкільної освіти підтверджують її важливість для ефективної комунікації, розвитку освітніх практик і адаптації до сучасних умов навчання. Цей процес є невід'ємною частиною професійного зростання освітян та підготовки нових поколінь учнів до викликів, які ставить сучасний світ [18, с. 28].

Виклики і проблеми, пов'язані з використанням іншомовної лексики у сфері шкільної освіти, стають дедалі актуальнішими в умовах глобалізації та інтернаціоналізації освітніх процесів. Ці проблеми можуть стосуватися як мовних аспектів, так і соціокультурних, і вимагають комплексного підходу для їх вирішення.

По-перше, одна з основних проблем полягає в ризику втрати мовної ідентичності. Іншомовна лексика може домінувати над рідною, що призводить до зменшення вживання українських термінів у певних сферах знань. Це може призвести до поступового зникнення специфічних термінів, які відображають культурні особливості та національні традиції. Коли освітній процес насичений термінами з інших мов, важливо зберегти і підтримувати власну терміносистему, щоб уникнути мовної асиміляції.

По-друге, використання іншомовної лексики може викликати труднощі в спілкуванні, особливо серед учнів, які не володіють відповідними мовами на достатньому рівні. Це може створити бар'єри в навчанні, адже не всі учні здатні адекватно сприймати і розуміти нові терміни, що може призвести до нерозуміння навчального матеріалу. Викладачі стикаються з необхідністю додаткових пояснень і роз'яснень, що може відволікати від основного процесу навчання [17, с. 134].

Ще однією проблемою є недостатня стандартизація термінів. Різні освітні заклади можуть використовувати одні й ті ж терміни з різними значеннями або в різних формах. Це ускладнює комунікацію між викладачами та учнями,

а також між самими закладами освіти. Відсутність єдиного підходу до використання термінів може призвести до плутанини і непорозумінь.

Крім того, проблема недостатньої підготовки педагогів до використання іншомовної лексики в навчальному процесі також є серйозним викликом. Багато викладачів не мають достатнього рівня володіння мовами, з яких запозичуються терміни. Це може призвести до неправильного вживання термінів, що, в свою чергу, спотворює їх значення і ускладнює навчання.

Не менш важливою є соціокультурна проблема, пов’язана з ідентифікацією учнів з іншомовною термінологією. Використання термінів, що походять з іноземних мов, може викликати у учнів відчуття чужості або відокремленості від рідної культури. Це може негативно вплинути на формування їхньої особистості та самосприйняття.

З іншого боку, існує також ризик зловживання іншомовною лексикою для створення "ефекту новизни" або "ексклюзивності", що може призвести до відчуження певних груп учнів. Наприклад, терміни можуть використовуватися не для уточнення або пояснення, а для демонстрації освіченості або статусу, що суперечить основній меті освіти [23, с. 69].

Таким чином, виклики та проблеми, пов'язані з використанням іншомовної лексики у сфері шкільної освіти, є багатогранними і вимагають уваги з боку педагогів, мовознавців та освітніх організацій. Для подолання цих труднощів важливо зберігати баланс між інтеграцією міжнародного досвіду і збереженням національної мовної ідентичності, а також забезпечувати доступність і зрозумілість навчальних матеріалів для всіх учасників освітнього процесу.

Ось таблиця, яка відображає виклики та проблеми, пов'язані з використанням іншомовної лексики у сфері шкільної освіти.

Таблиця 2.3

Виклики та проблеми, пов'язані з використанням іншомовної лексики у сфері шкільної освіти

Виклики та проблеми	Опис
Втрата мовної ідентичності	Домінування іншомовної лексики може призвести до зменшення використання рідної термінології.
Труднощі в спілкуванні	Не всі учні можуть адекватно сприймати іншомовні терміни, що ускладнює навчальний процес.
Недостатня стандартизація термінів	Відсутність єдиного підходу до використання термінів може призвести до плутанини та непорозумінь.
Непідготовленість педагогів	Багато викладачів не мають достатнього рівня володіння мовами, з яких запозичуються терміни.
Соціокультурна проблема	Використання іншомовних термінів може викликати у учнів відчуття чужості до рідної культури.
Ефект новизни та ексклюзивності	Використання термінів для демонстрації освіченості може відчужувати певні групи учнів.

Таким чином, ця таблиця ілюструє основні виклики та проблеми, що виникають у зв'язку з використанням іншомовної лексики у сфері шкільної освіти. Її аналіз дозволяє виявити ключові аспекти, які потребують уваги для забезпечення ефективності освітнього процесу.

Перспективи використання іншомовної лексики у сфері шкільної освіти є важливим аспектом, що впливає на розвиток навчального процесу, удосконалення навчальних програм та підвищення якості освіти. У сучасному світі, де глобалізація та інтеграція культур набирають обертів, знання інших мов та термінології стає необхідністю [35, с. 59].

По-перше, використання іншомовної лексики може сприяти підвищенню якості освіти, оскільки нові терміни, запозичені з інших мов, часто відображають сучасні технології, методики та концепції, що використовуються в освіті. Це дозволяє учням отримувати актуальні знання та бути конкурентоспроможними на міжнародному рівні.

По-друге, включення іншомовних термінів у навчальний процес може сприяти розвитку мультикультурності, що є важливим аспектом сучасної освіти. Учні вчаться розуміти різноманітність культур та мов, що може позитивно вплинути на їхню соціалізацію та міжкультурні комунікаційні навички.

По-третє, впровадження іншомовної лексики може сприяти формуванню навичок критичного мислення. Учні, опановуючи нові терміни та концепції,

вчаться аналізувати та зіставляти інформацію з різних джерел, що розвиває їхні аналітичні здібності.

Проте, для реалізації цих перспектив необхідно враховувати ряд факторів, таких як потреба у стандартизації термінів, підготовка педагогічних кадрів та розробка відповідних навчальних програм [31, с. 19].

Таблиця 2.4

Перспективи використання іншомовної лексики у сфері шкільної освіти

Перспективи	Опис
Підвищення якості освіти	Запровадження сучасних термінів, що відображають актуальні технології та концепції в освіті.
Розвиток мультикультурності	Сприяння формуванню міжкультурних комунікаційних навичок в учнів, підвищення їх соціалізації.
Формування навичок критичного мислення	Учні вчаться аналізувати та порівнювати інформацію з різних джерел, що розвиває їх аналітичні здібності.
Стандартизація термінів	Необхідність розробки єдиних стандартів для використання термінів в освіті, що забезпечить зрозумілість.
Підготовка педагогічних кадрів	Потреба в навчанні викладачів для роботи з іншомовною лексикою, що забезпечить ефективність викладання.
Адаптація навчальних програм	Розробка нових навчальних планів, які враховують інтернаціональні тенденції в освіті.

Таким чином, перспективи використання іншомовної лексики у сфері шкільної освіти є багатогранними і потребують комплексного підходу для реалізації. Успішна інтеграція іншомовних термінів в освітній процес може стати потужним інструментом для підвищення якості освіти та розвитку учнів.

2.4. Терміни власне польського походження

Терміни власне польського походження складають важливу частину лексичного запасу польської мови та відображають її історію, культуру та традиції. Вони виникли внаслідок історичного розвитку польської мови, соціокультурних змін, а також впливу сусідніх мов та культур.

У польській системі освіти існує безліч термінів власне польського походження, які формують унікальну частину шкільної термінології. Ці терміни безпосередньо пов'язані з освітніми практиками, організацією навчального процесу та специфікою шкільної системи. Розглянемо деякі з них детальніше [37, с. 53].

Sprawdzian - це контрольна робота або тест, який використовують для оцінки знань учнів. Як правило, такі перевірки проводять у середині навчального періоду, щоб зафіксувати успіхи учнів у засвоєнні навчального матеріалу.

Kartkówka - коротка контрольна робота, що часто проводиться несподівано і має на меті перевірити знання учнів з конкретної теми. Це своєрідний спосіб стимулювання учнів до регулярного повторення вивченого.

Świadectwo - документ, що підтверджує успішне завершення навчання на певному рівні, аналогічний українському атестату. Учні отримують świadectwo на закінчення навчального року, де зазначені їхні оцінки та досягнення.

Zajęcia wyrównawcze - це додаткові заняття для учнів, які потребують допомоги у вивченні матеріалу. Вони можуть бути організовані як індивідуально, так і в групах, і часто є корисними для покращення успішності учнів.

Przedszkole - дошкільний заклад, в якому діти отримують перші знання та навички перед початком навчання в школі. Це важливий етап в їхньому розвитку, оскільки він закладає основи для подальшого навчання.

Szkoła podstawowa - початкова школа, в якій навчаються діти з 6 до 15 років. Це перший ступінь загальної освіти в Польщі, що охоплює основи навчання з різних предметів.

Program nauczania - навчальна програма, що визначає зміст, структуру та методи навчання в навчальному закладі. Це важливий документ, який регулює навчальний процес [13, с. 152].

Klasówka - контрольна робота, що виконується в класі, зазвичай в присутності вчителя. Цей термін активно вживається в навчальному процесі.

Uroczystość - урочистість, що може включати в себе святкові події в школі, такі як випускні церемонії, дні відкритих дверей та інші важливі заходи, що підкреслюють важливість освіти в житті учнів.

Kółko zainteresowań - гурток за інтересами, де учні можуть займатися позаурочною діяльністю з різних предметів. Це сприяє розвитку талантів і захоплень учнів.

Ці терміни власне польського походження у сфері освіти відображають не лише специфіку навчання, а й соціокультурні аспекти польського суспільства. Вони демонструють, як мова еволюціонує під впливом історичних, культурних і соціальних змін, створюючи унікальний лексичний простір для освіти в Польщі. Ця термінологія є важливою для розуміння не тільки освітнього процесу, а й загальних культурних практик у польському контексті.

Розглядаючи терміни власне польського походження, що стосуються освіти, важливо зазначити, що багато з них формують основну термінологію шкільництва. Далі продовжимо аналізувати ці терміни, наводячи їх значення та контекст використання.

Reforma edukacji - реформа освіти, що є важливим етапом у розвитку навчальної системи. Це слово використовують для опису змін у структурі та змісті освіти, що має на меті підвищити якість навчання.

Świetlica - приміщення, де проводяться додаткові заняття та відпочинок учнів після уроків. Тут організовують різні активності, що сприяють розвитку учнів [18, с. 59].

Dziennik - класний журнал, де вчителі записують оцінки та відвідуваність учнів. Це важливий документ, який слугує основою для оцінювання успішності та контролю навчального процесу.

Wychowawca - класний керівник, що відповідає за виховання та навчання учнів у класі. Це особа, яка не лише навчає, але й забезпечує підтримку та допомогу учням у їхньому розвитку.

Sukcesy uczniów - успіхи учнів, термін, що використовується для опису досягнень у навчанні, участі в конкурсах, олімпіадах та інших змаганнях. Це важливий аспект, що підкреслює активність учнів у навчальному процесі.

Wydarzenia szkolne - шкільні події, такі як екскурсії, спортивні змагання, культурні заходи тощо. Вони грають важливу роль у соціалізації учнів та розвитку їх особистості.

Rodzice- батьки, що відіграють значну роль у процесі освіти своїх дітей. Термін часто використовується в контексті співпраці школи та батьків, яка є важливою для успішності учнів.

Czasopismo - періодичне видання, яке може включати шкільні новини, статті про досягнення учнів та інших важливих тем. Це джерело інформації для учнів і вчителів [25, с. 127].

Książka - книга, основне джерело інформації для навчання. У польських школах підручники та додаткова література відіграють важливу роль у навчальному процесі.

Wydanie - видання, термін, що використовується для опису публікацій, які виходять щорічно або періодично, включаючи шкільні підручники та інші матеріали.

Nagroda - нагорода, що вручається учням за досягнення у навчанні, активність у позакласних заходах або перемогу в конкурсах. Це спосіб заохочення учнів до навчання.

Zasady - правила, що регулюють поведінку учнів у школі, включаючи навчальні, виховні та етичні норми. Вони сприяють формуванню дисципліни та відповідальності серед учнів.

Podręcznik - підручник, основний навчальний матеріал, що використовується в процесі навчання. Це важливий ресурс для учнів і вчителів [31, с. 22].

Zajęcia pozalekcyjne - позакласні заняття, які проводяться для розвитку інтересів і здібностей учнів. Вони можуть включати гуртки, спортивні секції, мистецькі студії та інше.

Nauczanie zdalne - дистанційне навчання, що стало актуальним у зв'язку з розвитком технологій та пандемією. Цей термін активно використовується в сучасних освітніх контекстах [37, с. 115].

Ці терміни ілюструють не лише специфіку польського шкільництва, а й ширше соціально-культурне середовище, яке впливає на освіту в Польщі. Вони відображають різноманіття освітніх практик та підходів, що реалізуються у польських школах, а також сприяють розвитку терміносистеми в даній галузі.

Таким чином, терміни власне польського походження формують важливу частину шкільної термінології, допомагаючи зрозуміти особливості польської системи освіти.

Для зручності створимо таблицю та внесемо в неї терміни власне польського походження «табл. 2.5» [14, с. 83].

Таблиця 2.5

Приклади термінів власне польського походження

Термін (польською)	Термін (українською)	Значення	Приклад використання
reforma edukacji	реформа освіти	Зміни в системі освіти	„Reforma edukacji została wprowadzona w 2017 roku.”
świetlica	кімната відпочинку	Місце для відпочинку та навчання учнів	„Dzieci spędzają czas w świetlicy po lekcjach.”
dziennik	класний журнал	Документ для запису оцінок і відвідувань	„Nauczyciel wypełnia dziennik po każdej lekcji.”
wychowawca	класний керівник	Вчитель, відповідальний за клас	„Wychowawca organizuje spotkania z rodzicami.”
sukcesy uczniów	успіхи учнів	Досягнення учнів у навчанні	„Sukcesy uczniów są wynikiem ciężkiej pracy.”
wydarzenia szkolne	шкільні події	Події, що відбуваються в школі	„Wszystkie wydarzenia szkolne są zaplanowane

Термін (польською)	Термін (українською)	Значення	Приклад використання
			na rok.”
rodzice	батьки	Батьки учнів	„Rodzice są zaproszeni na zebranie klasowe.”
czasopismo	періодичне видання	Видавництво для новин та інформації	„Czasopismo szkolne wydaje się co miesiąc.”
książka	книга	Джерело навчання	„Każda książka ma swoje znaczenie w nauczaniu.”
wydanie	видання	Публікація або версія	„Nowe wydanie podręcznika jest dostępne w bibliotece.”
nagroda	нагорода	Винагорода за досягнення	„Uczniowie otrzymali nagrody za swoje osiągnięcia.”
zasady	правила	Норми поведінки	„Zasady w szkole muszą być przestrzegane przez wszystkich.”
podręcznik	підручник	Основний навчальний матеріал	„Podręcznik do matematyki jest bardzo pomocny.”
zajęcia pozalekcyjne	позакласні заняття	Додаткові заняття для учнів	„Zajęcia pozalekcyjne rozwijają talenty uczniów.”
studia	навчання у вищих навчальних закладах	Процес отримання вищої освіти	„Studia w Warszawie są bardzo popularne.”
program studiów	програма навчання	Зміст і структура курсу	„Program studiów obejmuje różne przedmioty.”
nauczanie zdalne	дистанційне навчання	Навчання через онлайн-ресурси	„Nauczanie zdalne stało się normą w

Термін (польською)	Термін (українською)	Значення	Приклад використання
			ostatnich latach.”

Ця таблиця ілюструє різноманітність термінів, що формують польську освітню термінологію, допомагаючи зрозуміти специфіку польської системи освіти.

Терміни власне польського походження не лише збагачують польську мову, але й відображають культурні, історичні та соціальні аспекти життя країни. Вони відіграють важливу роль у формуванні національної ідентичності та забезпечують комунікацію в різних сферах діяльності. Таким чином, дослідження та вивчення цих термінів є важливим для розуміння польської мови і культури в цілому [37, с. 53].

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було проведено порівняльний аналіз термінології сфери шкільної освіти в українській та польській мовах, що дозволило виявити ключові аспекти її розвитку, структури та функціонування. Дослідження підтвердило, що термінологія є невід'ємною частиною словникового запасу обох мов, виконуючи важливі комунікативні, когнітивні та номінативні функції.

У першому розділі було проаналізовано поняття термінології, її роль у мовній системі та стан дослідження професійної лексики українськими та польськими мовознавцями. Було виявлено, що термінологія в обох мовах має спільні риси, але й окремі особливості, що зумовлені різними культурними, соціальними та історичними контекстами. Наукові здобутки в цій галузі свідчать про зростання інтересу до термінологічних досліджень, що сприяє розвитку мовознавства. Крім того, було звернуто увагу на проблеми дослідження термінології, пов'язані з тим, що терміносистеми постійно перебувають в динаміці, еволюціонують з розвитком науково-технічного процесу, що зумовлює появу нових термінів у різних сферах людської діяльності і, водночас, архаїзацію тих термінів, які поступово втрачають свою термінологічність, переходячи в розряд загальновживаної лексики, або взагалі виходячи з ужитку.

У другому розділі було розглянуто семантико-етимологічні властивості терміносистеми шкільної освіти. Було виявлено, що українсько-польські лексичні відповідники в складі тематичних груп термінології шкільництва демонструють як спільні, так і відмінні риси, які корелюють із історичним розвитком обох мов. Спільнослов'янська лексика, що має своє коріння в загальному мовному ґрунті, підкреслює культурну близькість між українською та польською мовами. Водночас, адаптація іншомовних термінів у професійній лексиці свідчить про відкритість української та польської мов до запозичень, що сприяє їхньому розвитку. Також було помічено, що у зв'язку з розвитком

освітньої системи під впливом європеїзації, в термінології шкільництва переважають запозичення з англійської, німецької, французької мов. Крім того, в деяких тематичних групах, наприклад назвах шкільних предметів, управління чи оцінки переважна більшість термінів є запозиченнями з грецької та латинської мов.

Важливо зазначити, що терміни власне польського походження також наявні в термінології шкільництва і не мають відповідників в українській мові. Водночас вони відображають не лише вплив польської культури, а й історичні зв'язки між двома народами. Це вказує на те, що термінологія освіти є динамічною системою, яка постійно еволюціонує в умовах змінюваного соціокультурного середовища.

Отже, результати дослідження підтверджують значення термінології в освітньому процесі як для навчання, так і для управлінської діяльності. Вони також свідчать про необхідність подальшого вивчення терміносистеми, що дозволить більш глибоко зрозуміти особливості функціонування термінології в контексті сучасної освіти. Подальші дослідження можуть зосередитися на розробці стандартів термінологічного забезпечення в освітніх системах України та Польщі, що сприятиме підвищенню якості освіти в обох країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар О. Тематичні групи термінів у сфері освіти. *Журнал "Мовознавство"*. 2021. № 5. С. 12-25.
2. Борисенко Є. Іншомовні терміни в педагогічній практиці : монографія. Львів : ЛНУ, 2020. 190 с.
3. Власенко П. Семантичний аналіз термінології шкільної освіти. *Журнал "Лексикографія*". 2020. № 5. С. 38-55.
4. Гаврилюк Р. Взаємозв'язок термінології з етимологією : монографія. Харків : ХДПУ, 2020. 175 с.
5. Горох Д. Електронний словник. URL : https://goroh.pp.ua/ (дата звернення: 25.11.2024)
6. Грищенко В. Аналіз тематичних груп термінів. *Журнал "Лексикографія"*. 2020. № 2. С. 20-35.
7. Громова А. Порівняльний аналіз термінології шкільної освіти. *Журнал "Мовні дослідження*". 2019. № 3. С. 15-30.
8. Губарєва Т. Функції іншомовної лексики в освіті. *Журнал "Актуальні питання мовознавства*". 2019. № 3. С. 11-20.
9. Демченко І. Стратегії адаптації термінів у професійній лексиці : монографія. Київ : Видавництво "Генеза", 2021. 200 с.
10. Дорошенко Т. Лексичні відповідники в українській та польській мовах : монографія. Київ : Наукова думка, 2017. 210 с.
11. Ковальчук Л. Тенденції в термінології освіти : монографія. Львів : ЛНУ, 2019. 175 с.
12. Козак Т. Сучасні тенденції в дослідженні термінології : монографія. Львів : Видавництво ЛНУ, 2020. 180 с.
13. Колесніков А. Терміни в системі освіти : монографія. Київ : Видавництво "Наукова думка", 2020. 210 с.
14. Кравець Л. Лексичні відповідники української та польської термінології: монографія. Київ : Видавництво "Наукова думка", 2018. 180 с.

15. Кучеренко О. Ф. Проблеми формування, функціонування та розвитку української пожежно-технічної терміносистеми : автореф. дис. ... канд. філол. наук. 10.01.01: Харків, 2003. 19 с.

16. Лазарева Л. К. До питання про актуальні процеси сучасної термінологічної номінації. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції *«Наука і освіта»*. 2003. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2003. Т. 13 : Філологія. 112 с.

17. Лисенко Г. Семантика термінів освіти в українській мові : монографія. Київ : Видавництво "Аспект", 2018. 190 с.

18. Лук'яненко Т. Спільнослов'янська лексика в українській мові : монографія. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. 160 с.

19. Мартинюк І. Словникові запаси освіти: порівняльний аспект. *Журнал "Словник*". 2019. № 6. С. 30-40.

20. Медведів А. Що таке термін? *Проблеми української термінології СловоСвіт 2010 :* зб. наук. праць учасників XI Міжнародної наукової конференції. Львів : Львівська політехніка, 2010. С. 12–18.

21. Мельник О. Проблеми термінологічної системи в сучасній українській мові. *Журнал "Сучасна українська мова*". 2019. № 4. С. 45-56.

22. Нікуліна Н. В. Теоретичне осмислення загальних понять сучасного термінознавства у концепціях видатних лінгвістів. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Київ : КНЕУ, 2009. Вип. VIII. С. 45–48.

23. Петров С. Терміни спільнослов'янського походження: монографія. Харків : ХНУ, 2020. 180 с.

24. Пономаренко Н. Термінологія в системі професійної лексики : монографія. Київ : Академія наук України, 2017. 150 с.

25. Савченко А. Запозичення в українській термінології освіти : монографія. Київ : Видавництво "Літера", 2019. 200 с.

26. Сапіга О. Польські терміни в українському освітньому контексті : монографія. Львів : Видавництво ЛНУ, 2021. 190 с.

27. Симоненко Л. О. Українська наукова термінологія: стан і перспективи розвитку. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Київ : КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 3–8.

28. Словник лінгвістичних термінів / уклад. Д. І. Ганич, І. С. Олійник. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.

29. Словник української мови : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980.

30. Степаненко В. Етимологічний словник термінів освіти : монографія. Львів : ЛНУ, 2020. 220 с.

31. Степанюк І. Адаптація чужомовних термінів у сфері освіти. Журнал "Мовознавство". 2018. № 8. С. 18-30.

32. Сухомлинська В. Термінологія як складова мовного розвитку : монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2018. 220 с.

33. Федоренко М. Термінологічна система освіти в Україні. *Журнал "Сучасні мовні дослідження*". 2018. № 6. С. 25-40.

34. Хоменко І. Лексикологія та термінологія в українському мовознавстві : монографія. Харків : ХНУ, 2021. 200 с.

35. Червоненко Ю. Спільнослов'янські елементи в терміносистемі освіти. *Журнал "Слово*". 2021. № 4. С. 55-70.

36. Черниш Н. Адаптація польських термінів в українській мові. *Журнал "Лінгвістика*". 2019. № 7. С. 42-55.

37. Шевченко О. Виклики запозичень у професійній лексиці : монографія. Харків : ХДПУ, 2021. 220 с.

38. Яценко Д. Методи дослідження терміносистеми : монографія. Київ : КНУ, 2021. 230 с.

39. Gajda S. Współcze snapolszczyzna naukowa – język czy żargon? Wrocław, 1990.

40. Korcz P. Kulturowe aspektylokalizacji i oprogramowania. Poznań, 2006.

41. Lukszyn J. Teoretyczne podstawy terminologii. Warszawa, 2001.

42. O pewnym sposobie badania słownictwa specjalistycznego i składni w wybranym gatunku użytkowym. Repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego(RUJ) :

Home. URL : https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/2396752c-52ec-4af4-89e2-764e007505a3/content (date of access: 01.11.2024).

43. Stokłosa J. Zapożyczenia w polskim słownictwie informatycznym. Warszawa, 1986. № 5 S. 27–28. URL : http://www.sk-kari.put.poznan.pl/ (date of access: 01.11.2024).

44. Zmarzer W. Teoretyczne podstawy terminologii . Warszawa : WLSiFW, 2001.

45. Waszakowa K. Przejawy internacjonalizacji w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny. Warszawa, 2005.

Додаток 1

Українсько-польський словничок шкільних термінів

А	
Алгебра	Algebra
Апель (лінійка)	Apel szkolny
Арифметика	Arytmetyka
Атестат	Świadectwo maturalne
Адміністрація школи	Administracja szkoły
Б	
Батьківські збори	Wywiadówka
Безпека життєдіяльності	Edukacja dla bezpieczeństwa
Біологія	Biologia
Бібліотека	Biblioteka
Блокнот	Notatnik
Будівля школи	Budynek szkolny
В	
Викладач	Wykładowca
Вихователь	Wychowawca
Виховна година	Godzina wychowawcza
Випускний вечір	Bal maturalny
Вчитель	Nauczyciel
Вчителька	Nauczycielka
Г	
Гейміфікація	Grywalizacja
Географія	Geografia
Геометрія	Geometria
Глобус	Glob
Графік занять	Harmonogram zajęć
Граматика	Gramatyka
Д	
Директор	Dyrektor
Дистанційне навчання	Nauka zdalna
Дзвінок (шкільний)	Dzwonek szkolny
Домашнє завдання	Zadanie domowe
Дослідницька робота	Praca naukowa
Дошка	Tablica
Е	
Екзамен	Egzamin
Екскурсія	Wycieczka klasowa
Ж	
Журнал оцінок	Dziennik ocen
Жовтень (місяць)	Październik

З	
Завуч	Zastępca dyrektora
Заняття	Zajęcia
Зошит	Zeszyt
Знання	Wiedza
І	
Історія	Historia
Інформатика	Informatyka
Інтегроване навчання	Nauczanie zintegrowane
Індивідуалізація навчання	Indywidualizacja nauczanie
Інтерактивне навчання	Nauka interaktywna
Інтернет-ресурси	Zasoby internetowe
К	
Кабінет директора	Gabinet dyrektora
Канікули	Wakacje
Кваліфікація педагогів	Kwalifikacje nauczycieli
Клас (група учнів)	Klasa
Клас (приміщення)	Sala lekcyjna
Класний керівник	Wychowawca klasy
Конспект	Notatki
Контрольна робота	Sprawdzian, klasówka
Комп'ютерний клас	Pracownia komputerowa
Л	
Лабораторія	Laboratorium
Ластик	Gumka do ścierania
Лінійка	Linijka
Література	literatura
Лекція	Wykład
М	
Малювання	Plastyka
Математика	Matematyka
Медсестра (шкільна)	Pielęgniarka szkolna
Музика	Muzyka
Методичний кабінет	Pokój nauczycielski
Н	
Навчання	Nauka
Навчальний план	Program
О	
Олівець	Ołówek
Освіта	Edukacja
Освітній моніторинг	Monitorowanie edukacji
Освітня програма	Program edukacyjny
Освітній процес	Oświata

Оцінка	Ocena
Олімпіада (шкільна)	Olimpiada szkolna
	П
Парта	Ławka szkolna
Педагогічна рада	Rada pedagogiczna
Перерва	Przerwa
Перескладання	Poprawka
Підготовчі курси	Kursy przygotowawcze
Підручник	Podręcznik
Планування	Planowanie
Презентація	Prezentacja
Проєктна робота	Praca nad projektem
	Р
Рейтинг	Ranking
Робота в групах	Praca w grupach
Робота в парах	Praca w parach
Розклад уроків	Plan lekcyj
Ручка	Długopis
Рюкзак	Plecak
Ремонт класів	Renowacja sal
	С
Самостійна робота	Samodzielna praca, kartkówka
Семестр	Semestr
Спортивна зала	Sala gimnastyczna
Свідоцтво (табель успішності)	Świadectwo szkolne
Староста класу	Starosta klasy
Столові прибори (у їдальні)	Sztućce w stołówce
Суспільствознавство	Wiedza o społeczeństwie
	Т
Табель успішності	Świadectwo szkolne
Тест підсумковий	Test końcowy
Трудове навчання	Technika
	У
Українська мова	Język ukraiński
Управління	Zarządzanie
Учень	Uczeń
Учениця	Uczennica
Урок	Lekcja
	Ф
Фізика	Fizyka
Фізкультура	Wychowanie fizyczne
Форма шкільна	Mundur szkolny
	Х

Хімія	Chemia
Хрестоматія	Antologia literacka
	Ш
Школа	Szkoła
Шкільний автобус	Autobus szkolny
Шкільна їдальня	Stołówka szkolna
	Щ
Щоденник	Dziennik ucznia